DISSERTATIO JURIDICA
De
METU REVE-RENTIALI,

Germ. Ehrfurcht/

Quam

Auxiliante summo Numine

PRÆSIDE

DN. SAMUELE FRIDERICO

WILLENBERG/

J. U. D. ejusdem ac historiarum Prof. Publ.

& Athenæi Inspectore,

DN. Fautore & Præceptore,

Submissa animi observantia colendo

IN AUDITORIO ATHENÆI MAXIMO

Horis antemeridianis consvetis

Ad diem XIII. Octobr. ANNI 1707.

Modesto Eruditorum Examini

submittit

JOACHIMUS GOTTLIEB BARTHOLD,

Gedanensis.

GEDANI, Typis JOHANNIS ZACHARIÆ STOLLII,
Disp. XVII.

DEO

ET

PATRIÆ.

PROEMIUM:

SI quæ unquam innotuit
in rebus eruditis mate-
ria, de qua multis ab
hinc ſeculis inter eru-
ditos haud jejune diſ-
ceptatum fuit; ea certe, quæ de ge-
nuino juris Naturæ principio venti-
lari cœpit, ita mihi videtur eſſe com-
parata, ut vel hodienum ad huc diſſi-
dentia teneat eruditorum graphia.
Cum enim penitus eo redacta res ſit,
ut inventa prima ſcaturigine, deduci
quoque facillime poſſint rivuli, o-

mnis labor, omnisque industria nostra eo se vertat, ut genuinum Juris Naturæ principium ponamus. Illo enim cognito facile ad omnia juris capita pervenire poterimus. Certum enim est, principium dare fundamentum toti juri. Ejusmodi autem principium cum non aliunde, nisi in ipsa Dei voluntate potuerimus quærere: ulterius idem hac in dissertatione demonstrare conamur. Ipsi doctores nobiscum ad unum ferme omnes consentiunt: omnem obligationem naturalem ex Superioris voluntate esse derivandam. In eo solummodo hactenus dissenserunt, num etiam ex hoc principio Juris officia possint cognosci? Quo circa etiam inducti sunt sententiam adhibita distinctione luculentiorem reddere, cum

scilicet

VIRO

Excellentiſſimo, Conſultiſſimo,

Domino

JOHANNI HEINRICO MYLIO,

JCto,

Sereniſſimi ac potentiſſimi Poloniarum Regis & Electoris Saxoniæ in ſummo provocationum ſenatu Conſiliario graviſſimo,

Scabinatus Electoralis Seniori optimo,

Facultatis Juridicæ Lipſienſis Aſſeſſori meritiſſimo,

Patrono meo devenerando,

Cujus
Nomini
Excellentiſſimo,
Reipublicæ noſtræ exoptatisſimo,
Literato orbi laudatiſſimo,
Exteris
optima fama notiſſimo,
Mihi
ob ſingularem Ejus, in me favorem
Sacro,
pagellas has,
animi deditiſſimi teſtes,
cum voto
omnigenæ proſperitatis
Sacras vult,
perpetuus Cliens
PRÆSES.

I. N. J.

CAPUT I.

De Metus Reverentialis Definitione Nominali & Reali.

I.

Obis de Metu Reverentiali hoc loco acturis non frustra dictum esse videtur, quod Cicero *de Offic. Lib. 1.* verbis hisce profert: *Omnis quæ à ratione suscipitur de aliqua re institutio, debet à definitione proficisci, ut intelligatur quid sit id, de quo disputatur.* Duo verò definienda occurrunt, voces & res. Illæ ut res ipsæ ab ambiguitate liberentur, hæ ut recto sensu sistatur id, de quo agi debet. Quamvis verò studium vocum parcè satis commendet, quinimo improbet magnus Hugo Grotius *de J. B. & P.* L. *2. c. 20. §. 23.* vix tamen ejus sententia calculum meretur, nisi accipiatur de casu, ubi neglectis rebus in solas voces omne studium collocatur. Alias ut convenienter res ipsæ describantur, in voces quoque & nomina aliqua cura est impendenda, quæ illarum tam indolem quam discrimen argutè sæpius exhibent. A nobis itaque ut hoc quoque observetur, rei, de qua sumus acturi, præstantia exigere videtur. *Vocum studium commendatur.*

II. Primùm *Metus* vocabulum in Rubrica nostra se sistit, quod à verbo metuere proculdubio descendit, quod idem est ac timere, periculum exspectare, quo sensu Cicero isto verbo utitur *Lib. 10. ad Attic. Ep. 4. Jacet in mœrore meus frater, neque tam de sua quam de mea metuit.* Et **Lib.** *6. ad Famil. Ep. 4. Plus est in metuendo mali, quam in illo ipso quod timetur.* Alii hanc vocem derivant ἀπὸ τὸ μετίεραι pro μεθίεραι dimit- *Etymon vocis Metus.*

 tere

tere, remittere, negligere, missum facere, quia animus dimittitur ab exspectatione futuri mali, & constantia propterea amittitur Scaliger *de Subtilitat. Exerc 312.* Voss. *Instit. Orat. Lib. 2. c. 6.* quo alluditur ad affectum quendam ex metu venientem, qui animum abjicere potest. Citra omnem vero Philologorum subtilitatem, Metum, Timorem, Formidinem, Pavorem, Terrorem pro synonymicis vocabulis valere putamus vid: Cic. *Tuscul. quæst. Lib. 4 n. 14. 15. 19.* & sine ulla in voces religione hic illa pro Synonymis accipiemus, certi quod passim in Jure Romano ita quoque accipiantur *L. 2. C. Quor. appell. non recip. L. 2. C. de his qui per met. jud. non appell. L. 3. §. 1. ff. Quod met. caus.*

Ejus Synonym.

III. Junctum in Rubro nostro reperitur vocabulum *Reverentialis*, quod â compositione particulæ *Re* & verbi *Vereri* natales suos videt. Revereri verò idem quod simplex verbum vereri significat, nempe Scheu tragen/ sich scheuen/ Ehre erzeigen/ nam ita Ciceroni mos est loquendi *Lib. 2. de Invent c. 22. Revereri & colere dignitate antecedentes.* Et Terentius *in Hecyr. act. 3. Sc. 1. v. 10.* inquit *Adventum tuum Pamphile ambas scio reverituras.* Ab hoc deponenti formatur Substantivum *Reverentia* Ehre oder Scheu/ & Adjectivum *Reverens*, pro eo qui honorem defert, item *Reverendus* pro honorato & sic quoque *Reverentialis.* Instrictiori autem sensu substantivum Reverentia hic supponimus pro pudore, observantia, honore, cui hinc consonant voces Honor. *L. 7. § 5 ff. de Obsequio parent & patron. præstand. Nov. 78. c. 2. pr.* Obsequium *L. 9. § 3. ff. de Offic. Proconſ.* L. 2. *ff. de Re jud.* Pietas *t. t. ff. de Obsequ. Parent. & Patron.* ac Observantia Liv. *Lib. 1. Histor.*

Etymon vocis Reverentialis.

Synonyma vocis Reverentiæ.

IV. Hæc sufficiant de definitione Nominali. Realiter Metum definit Philosophus *Lib. 2. Rhetor. 5.* quod sit: *Dolor*

Quid Metus?

quidam ac Perturbatio ex opinione impendentis mali, quod vel pernitiem vel molestiam afferre possit. JCtus hanc definitionem suppeditat: *Metus est trepidatio mentis, instantis vel futuri periculi causa L. 1. ff. Quod met. caus.* Ad quam Commentatores adjiciunt: Metum Tenebrationem dici, quia menti tenebras offundit, actiones conturbat, & rectum sensum ac rationis usum impedit, imaginatione futuri vel instantis mali.

Diviso metus alia Ethicorum.

V. Aliter verò Ethici & aliter JCti metum distingvere solent. Illi metum dividunt in *Naturalem* seu communem, qui communis est omnibus animantibus & nascitur ex opinione & apprehensione mali naturæ repugnantis, qualem causatur mors, tormentum, fames &c. & *Rationalem* seu proprium, qui est proprius homini ex opinione mali contristativi, uti est Timor infamiæ, paupertatis, orbitatis &c. Hi duas formant divisiones, quarum prior generalis est, quâ metus distingvitur in *Vanum* seu minus probabilem, & *Justum* qui cadit in virum constantem *L. 5. 6. & 7. ff. Quod met. caus.* Posterior est specialis cujus species sunt 1. Metus *Concussionis* qui per minas infertur 2. *Impressionis* qui etiam metus facti dicitur, cum actu interveniant verbera, carcer, armata manus, aliaque quæ sunt atrocioris facti. 3. *Compulsivus* Potentiæ publicæ, ita dictus, quod metum incutiens sit vir potens in Republ. & superior Dominus terræ. 4. *Reverentialis* seu potentiæ sine autoritate publica, quem in patrem habent liberi, in maritum uxor. 5. *Perfidiæ*, quando perfidiæ timore aliquid datur, v. gr. ab ægrotante Medico, quem timet, ne perfidè medeatur, vel Advocato â Cliente, qui nisi daret Advocati veretur perfidiam vid. plur. Illustr. Dn. de Rhetz *Vol. 2 Disp. Select. Disp. de Metu ejusq. Operat. in jure cap. 1. n. 6. seqq.* Hahn *ad Wesenb. tit. Quod met. caus. n. 2.*

Alia JCtorum.

Sedes Metus Reverentialis.

VI. Nobis, misſis reliquis hic recenſitis ſpeciebus, ſolum de Metu Reverentiali diſquiſitionem juridicam inſtituere, animus ſedet quem fundatum reperimus in *L. 6. C. de his qua vi metusve cauſa geſta ſunt* ubi hæc verba leguntur: *Ad invidiam alicui nocere nullam dignitatem oportet, unde intelligis, quod ad metum arguendum, per quem dicis initum eſſe contractum, ſenatoria dignitas adverſarii tui ſola non eſt idonea.* De eodem ſpecies profertur in *in L. 8. C. d. t.* Et Labeo eundem conſiderat tanquam inſufficientem cauſam in furtum paſſo ad excludendam actionem furti in *L. 91. in f. ff. de Furt.* his verbis: *Et hoc modo Patronus quoque Liberto, & is cui magna verecundia ei, quem in præſentia pudor ad reſiſtendum impedit, furtum facere ſolet.* Ita Celſus JCtus ad illum reſpicit, quando in *L. 22. ff. de R. N.* decidit, ſi Parens filium per metum reverentialem eo adegiſſet, ut hanc uxorem duceret, quam non duxiſſet ſi ſui arbitrii fuiſſet, pro vero matrimonium hoc habendum eſſe. Ejus verba ſunt ſequentia: *Si patre cogente ducit uxorem, quam non duceret, ſi ſui arbitrii eſſet, contraxit tamen matrimonium, quod inter invitos non contrahitur, maluiſſe hoc videtur.* Et de hoc metu legitur *L. 1. §. 6. in f. ff. Quar. rer. act. non dat.* his verbis: *Tamen cauſa cognita, ſi liquido appareat libertum metu ſolo, vel nimia Patrono Reverentia ita ſe ſubjeciſſe, ut vel pœnali quadam ſtipulatione ſe ſubjiceret.* Nec obſcurè etiam hic metus in Jnre Canonico fundatus reperitur, de quo exſtat *c. 11. X. de Deſponſat. Impuber.* ubi metus reverentialis filiæ erga parentes allegatus dicitur non cauſari reſciſsionem ſponſaliorum, niſi probet minas parentum acceſsiſſe, & illis compulſam in domum ſponſi perveniſſe.

Definitio M. R.

VII. Hunc Metum Reverentialem definit Dn. Ferdin. Chriſtoph. Harprecht *Conſil. Tubing 53. n. 124.* quod ſit Metus

ex

ex quo quis Superiori non ita liberè resistere audet. Joh. Strauch *in Jure Justin. Dissert. 2. §. 23.* illum vocat : *Obsequium reverentiale erga Patrem vel superiorem, â quo omnis abest atrocitas.* Nos paulo copiosius ejus definitionem considerantes eam ita formamus, quod sit: METUS EX REVERENTIA ALTERI DEBITA PROVENIENS, QUAM, NISI ITA AGIMUS AUT VOLUMUS, LÆDERE, ET IN NOS REDUNDATURA MALA AUT INDIGNATIONEM VEREMUR, LIBERAS ACTIONES NOSTRAS IMPEDIENS, QUIQUE PLERUMQUE IN DAMNUM NOSTRUM CEDIT. Dici potest germanicè Ehrfurcht/ Furcht aus Scheu gegen jemanden. Causa efficiens hujus metus est Reverentia, Verecundia; Pudor erga aliquem Dn. Harprecht *d. C. n. 125.* ex quibus meticulosus duo sibi imminentia mala imaginatur, alterum quod venit ex neglecta reverentia erga superiorem, alterum verò quod ex actu gesto vel omisso observatâ reverentiâ incurrit. Undè necesse est unum horum malorum minus censeri quam alterum, & id quod minus est cedere teneri majori, quod fit, quando meticulosus eligit aliquid facere vel omittere, ut servet erga alterum reverentiam, vel quando postponere malit hanc reverentiam, ut liberius ex suo arbitrio agat. Quoniam verò quandoque casus existere potest, quod & M. R. sit pro alicujus commodo aut salute, usi fuimus in definitione verbo. *Plerumque,* ad exemplum Imperatoris, qui publica Judicia definit, quod sint, in quibus cuivis ex populo plerumq; accusatio datur, cum tamen quædam crimina dentur, quæ publicè accusare non omnibus permittuntur *§. 1. J. de Publ. judic.* *Ejus explicatio.*

IIX. Si reverentia pro fundamento amorem agnosceret, aut conjuncta cum illo stare teneretur, vix statui posset dari metum reverentialem, quia sic repugnantia quædam esset in *Reverentiæ Timor non venit ex charitate.*

materia. Eſt id quod Johannes Apoſtolus *Epiſt. cap. 4. v. 18.* obſervavit, de quo ejus verba ſunt: *Metus non eſt in charitate, integra charitas foras ejicit metum: quoniam metus cruciatum habet, qui autem metuit, non eſt conſummatus in charitate.* Verum negamus charitatem eſſe conjunctam reverentiæ, quia Parentes amant quidem liberos, Præceptor diſcipulos, ſed tamen ex illa charitate nulla ſurgit reverentia erga eos. Charitatem inter virtutes, reverentiam verò inter officia referendam habemus, quapropter diſtinctæ ſunt, & diſtinctas habent cauſas. Poſſumus ad reverentiam obligati eſſe, ubi tamen in venerandum nullum habemus amorem, velut in durum Principem, in durum & malitioſum Parentem *Nov. 12. cap. 2.* proinde aliundè, quàm ex charitate reverentia proveniat neceſſe eſt, quæ ipſa deinde metum gignit, ut timeamus mala in nos redundantia ab eo, cujus reverentiam poſtponimus.

CAPUT II.

De Qualitate Metus Reverentialis.

I.

Metu geſta valent ſed ſunt reſcindenda.

QUalitatem hujus metus ab oppoſitione alius metus, qui liberis hominum actionibus impedimento eſt, omnium optimè dignoſcere poterimus. Inter cauſas, ob quas Prætor concedit reſtitutionem in integrum, refertur quoque metus, quo qui compulſus ad aliquid gerendum ex quo læſus eſt, habet actionem vel exceptionem quod metus cauſa, quâ petit ut iſtud negotium autoritate Judiciis reſcindatur, & declaretur, quaſi non contraxiſſet. L. *1. & 9. §. 8. ff. Quod met. cauſ. §. 27. J. de Act. §. 2. J. de Except.* Etenim ea quæ per vim & metum fiunt, non abſolutè ſpontanea dici poſſunt, quia niſi neceſſitas urgeret, nemo talia faceret; invita tamen & violenta dici nequeunt, quia cum electione quadam majoris mali

mali vitandi gratia ſuſcipiuntur, hinc ex voluntario & invito mixta ſunt, in quibus principium agendi eſt in ipſo agente, & vis externa movet voluntatem, ut aliquis agat vel gerat quid, quod non acturus fuiſſet, ſi absque illa vi fuiſſet. Hinc quando ſupponitur hæc circumſtantia ſpontaneæ actionis in metu coacto, geſtum â ſe jure civili ſubſiſtit *L. 1.* L. *21. §. 5. ff. d. t. L 85. ff. de A. H. L fin. C. de his quæ vi met. cauſ.* æquitate tamen Prætoris non ratum manet, ſed reſcinditur Franzk. *ad ff. tit. quod met. cauſ. n. 3.* Struv. S. *J. C. Exerc. 8. th. 10.*

II. Ut verò metum paſſus impetret reſtitutionem in integrum, non omnis metus ſufficit, ſed præſens requiritur, ita ut niſi hoc vel illud fiat, malum è veſtigio ſequatur. *L. 9. pr. ff. Quod. met. cauſ.* Deinde requiritur, ut ſit juſtus, quem leges ratione patientis approbarunt, ſcilicet talis qui in conſtantisſimum hominem cadere poteſt *L. 6. ff. d. t.* dum continet ſalutis periculum vel corporis cruciatum *L. 13. C. de Transact.* ut eſt mortis *L. 3. §. 1. ff.* L. *4. & 7. C. Quod. met. cauſ.* atrociorum verberum *L. 3. § 1. ff. d. t.* ſtupri *L 8 §. 2 ff eod.* amisſionis omnium vel plurium bonorum *c. 2. X. d. t.* ratione tamen habita naturæ hominum, dum quidam aliis ſunt timidiores ut fœminæ, in quibus etiam ob leviorem metum auxilium reſtitutionis indulgeri poteſt Müller. *ad Struv. Exerc. 8. th. 12. lit. β.* Zœſ. *ad ff. tit. Quod. met. cauſ. n. 20.* Præterea quando adeſt juſtus metus, etiam requiritur ut ab alio injuſta vi illatus ſit, conjunctim enim hæc duo requiruntur ab inferente vis, & â patiente metus, nec unum horum ſufficit. *L. 9. pr. ff. d. t. L. 3. ff. Ex quib. cauſ. maj.* Unde ſi quis ipſe ſuâ culpâ metum contrahit, reſtitutionis beneficium non impetrat, ſed non obſtante tali metu, ex ſuo promiſſo omnino obligatur, quod exemplo â metu licito jure illato evincitur, quando ab hoſte, in juſto bello capto metus infertur, ut pro

Si modò ſit metus juſtus & ab alio illatus.

ſua

ſua perſona redemptionis pretium exſolvat. *L. 21. pr. ff. quod. met. cauſ.*

Exempla M. R. III. Ad qualitatem Metus Reverentialis explicandam proderit in anteceſſum aliquot ejus exempla notaſſe. Liberi ſunt, quibus jus eſt agendi contra patrem ad exſolvendam legitimam â defuncta matre relictam & in bonis patris conſiſtentem, verum liberi timent patrem, & ne ejus indignationem incurrant, ab actione familiæ erciſcundæ deſiſtunt. Sic ut conſulat Pater filiæ marito Sempronium ei offert, ſed filia aut nondum intendit nubere, aut non affectat Sempronium, conſentit ramen in eum, ne patrem offendat aut ad iram commoveat, quod non tam ſponte quam metu reverentiali agit. Fac: perſonam Magiſtratus ut vendam ædes meas perſvaſoria adhibere erga me, nulla ex illis ratio ſufficit, quæ me ut venderem moveat, imò, dum ædes iſtæ commercio meo ſunt adaptatæ, video hanc venditionem nocivam mihi fore, nolo tamen ſpectabili iſti viro repulſam dare, & timeo autoritatem ejus, quod data occaſione moleſtus mihi ſit futurus, illas itaque vendo ei ex metu reverentiali *L. 6. & 8. C. de his quæ vi metusve cauſa.*

Nullum ille in jure effectum habet. IV. Jam collatis utriusque metus ſpeciebus, & juſti qui erat mortis, & reverentialis, patet huic non ineſſe eam qualitatem, quæ in juſto metu deprehenditur, nam non cadit in virum conſtantisſimum, nec ab alio infertur, ſed quis ipſe eundem ob reverentiam erga alium ſibi cauſatur Lauterb. *Colleg. Theor. Pract. tit. Quod. met. cauſ.* §. 15. Conſequens itaq; eſt, Metum Reverentialem vanum eſſe metum, & in jure nullum effectum parere. Proinde negotium, quod ex metu tali geſtum, ſubſiſtit ipſo jure, & læſus ex illo auxilia reſtitutionis non habet, ſed damna quæ ſentit improbatæ ſuæ timiditati imputare debet *L. 7. pr. verſ. Proinde ff. Quod. met.*

met. cauf. L. 8. C. d. t. Perez. *ad Cod. d. t. n. 7.* Cothmann. *Lib. 3. Resp. 14. n. 29.* Gail. *2. O. 93. n. 22.* Barbosa *in Thesaur. locupl. lib. 11. cap. 33. axiom. 7.* Brunn *ad L. 6. C de his quæ vi metusv n. 5.* Wissenbach. *ad ff. d. t. th. 13.* Zoes *ad X. d. t. n. 18.* Ac tanto minus, si negotium illud juratum fuerit, ad illud rescindendum Metus Reverentialis sufficit Hartm. Pistor. *Lib. 4. qv. 6. n. 69.* Gail. *2. O. 47. n. 16.* Brunn. *Consil. 89. n. 31. seq.*

Nec jurata negotia ex illo rescinduntur.

An ex M. R. oriatur imperfecta naturalis obligatio? neg.

V. Videri posset ex metu reverentiali contrahentem saltem ex pudore & reverentia teneri, ipsumque cogi non posse ad implendum contractum, & hinc frustra dici, ipso jure subsistere negotium, cessareque restitutionis auxilia. Nam obligatio illa, quæ ex pudore & honestate oritur, saltem minus plena seu imperfecta naturalis dicitur, ad quam implendam nemo per judicem cogi potest, sed prout incidit in probum & pudentem aut in improbum & impudentem hominem, rata ea aut irrita est *L. 22. §. 11. ff. d. hered. pet. L. 5. §. 15. ff. de Donat. int. V. & U.* Magnif. Dn. Hoppe *Comment. ad Instit. tit. de Oblig. p. 681.* Verum re penitius inspecta, non apparet ullo casu intercedere illam imperfectam naturalem obligationem, sive supponamus ex metu reverentiali aliquid gestum esse, sive aliquid omissum. Si enim illud, v. gr. rogat me Cajus, quem veneror & colo, ut pro ipso fidejubeam, fidejubeo quoque sed postea solvere recuso, quia ex metu reverentiali petitam fidejussionem declinare non potui, & in hoc casu distingui causam efficientem â contrariis obligationis erit necesse. Fidejussionis illius causa non est pudor & reverentia, sed stipulatio aut moribus hodiernis pactum. Certum verò est, obligationem ex stipulatione vel pacto deliberato initam non producere imperfectam naturalem obligationem, sed mixtam i. e. naturalem & civilem, quæ adeò efficax est, ut producat actionem & exactionem *pr. J. de O. & A. L. 3. C. de*

Neque in casu ubi aliquid gestum.

Neque ubi aliquid omissum salva manet actio post tempus Lege definitum.

Fidejuss. Mev. *P. 5. Dec. 408.* Dn. Stryk. *in U. M. ff. tit. de Pact.* §. *3.* Carpz. *P. 2. C. 19. D. 17.* Quod cum ita sit, frustra jam erit statuere, in pudore & reverentia niti talem obligationem, sed hoc erit necesse despicere, anne ex metu reverentiali tanquam ex suis contrariis obligatio illa ita contracta resolvi possit, ad quod negativè respondendum per §. *praeced.* Si ex dicto metu quid intermissum, quod intermittenti nocet v. gr. Titius contra Superiorem non ausus est actionem competentem exercere, eam autem post tempus actioni datum vult instituere & contra exceptionem præscriptionis replicando allegat, sibi M. R. obstitisse, in quæstionem venit, an obligatio alioquin valida salva maneat, an vero sit extincta ob intermissum ejus exercitium ex metu reverentiali? distingvendum hoc casu erit an præter reverentiam adhuc aliud quid impedivit actionem, v. gr patria aut maritalis potestas, an sola reverentia obstitit. Priori casu salva superest actio, non tamen ideò, quia actor ex metu reverentiali non pulsavit eâ suum debitorem, & ita ne id faceret imperfectè saltem obligatus fuit, sed quia propter istam potestatem non potuit agere. Non autem agere valenti, nulla currit præscriptio; & in filio ac uxore juris impedimentum est, quod contra Patrem & maritum durante patria & maritali potestate actionem impedit Carpz. *P. 2. C. 3. Def. 11. & lib. 1. Resp. 40.* In posteriori casu Replicatio M. R. nullo jure subsistit, sed actio ob negligentiam non agentis & temporis Lege definiti lapsum extincta est, cui resuscitandæ non sufficit minus plenam naturalem obligationem impedivisse ejus exercitium, ut, quia in jure sine effectu illa est, sit in arbitrio jam excutientis reverentiam redire ad illud. Consequentia enim hæc infirmissima est.

VI. Ista

VI. Iſta tamen quæ in §. 4. propoſita & communis eſt ſententia regulariter accipitur de metu quem ex mero obſequio reverentiali aliquis attraxit. Unde iſtam limitant, & hunc metum ad actus reſciſſionem ſufficere ſtatuunt, ſi (1) ex nimia reverentia proveniat, quam importunis precibus quis ſollicitat Matth. de Afflict. *Deciſ. Neapol. 69. n. 4.* Gail. *2. O. 117. n. 4.* Tholoſan. *Syntagm. Jur. Univ. Lib. 41. cap. 14. n. 8.* (2) ſi concurrat facti atrocitas, ubi tale quid intervenit, quod merito alicui terrorem incutere poteſt, utpote ſi pater ob idipſum, de quo agitur, verbis minatus fuerit aut percuſſerit filium Hartm. Piſtor. *Lib. 2. quæſt. 13. n. 31.* Menoch. *Lib. 3. præſumt. 127.* Struv. *Synt. Jur. Civ. Exerc. 8. th. 13.* Meier. *Coll. Argent. tit. quod. met. cauſ. §. 16.* (3) ſi cum metu hoc concurrat magna læſio, quam quis incurſurus non fuiſſet, niſi reverentia obſtitiſſet Maſcard. *de Prob. Vol. 2 Concl. 1054. n. 28. ſeq.* Franzk. *ad ff. tit. quod. met. cauſ. n. 12.* Lauterb. *d. l.* & (4) ſi perſona hoc metu ad aliquid in ſui præjudicium gerendum impulſa ſit nimis meticuloſa. Sicut enim metus in genere conſideratus pro qualitate perſonæ eſt æſtimandus, ita etiam hoc caſu, nam minor in fœmina, quam maſculo ſufficit, & inter mares quoque diſſimilitudo reperitur, quorum quidam ob ætatem vel vitæ conditionem aliis exiſtunt fortiores, aut timidiores. Hinc judicis erit pro ſuo arbitrio hoc quoq; caſu ſtatuere, an perſona ſit talis, in qua metus Reverentialis magnam animi perturbationem cauſari poſſit Dn. Harprecht. *Conſil. Tubing. 53. n. 43.* Brunnem. *ad d. L. 6. C. n. 5.* Barboſa *d. l.*

Limitatur in §. 4. propoſita ſententia 1. — 2. — 3. — 4.

VII. Cæterum ſi has limitationes penitius inſpiciamus, negari non poteſt, unum vel alterum dubium circa illas oboriri. Quod enim primam & ſecundam attinet, meritò dubitatur, an importunæ preces & minæ, M. R. per ſe ad effe-

Afferuntur dubia quædam circa has limitationes.

ctum juris producendum invalidum, ut talem producat convalidare poſſint, quæ tamen ipſæ ad juſtum metum conſtituendum non ſufficiunt, ſi non capitales ſint, & ab eo effuſæ qui minas ſolet exequi *L. 7. & 9. C de his quæ vi metusve cauſ.* Meier. *Colleg. Argent. d. l. §. 17.* Et ſi capitales ſunt minæ, aut metus ſit verberum atrociorum, haud inde metus veniens reverentialis erit, ſed juſtus erit dicendus, qui jam in conſtantem virum cadit, & ad producendam reſtitutionem efficax *L. 3. §. 1. ff. eod.* Ad tertiam limitationem videtur poſſe regeri, non tam reverentiali metu reſcindi actum, quam ob concurrentem magnam læſionem ſeu atrociſſimam, ut habet Lauterb. *l. c.* per quam non alia quam quæ dimidiam juſti pretii excedit intelligi poteſt. Quæ enim infra hunc valorem eſt, & cum dolo non conjuncta, juris effectum non habet, ut reſcindat negotium validum, utut hoc caſu id putet Hartm. Piſtor. *Lib. 4. qv. 6. n. 69.* Quod ſi verò læſio ſit ultra dimidiam juſti pretii, huic, non metui reverentiali, tribuendum erit, quod reſcindatur negotium L. *2. C de Reſcind. vend.* Quarta denique limitatio in ſpecie noſtri metus nihil peculiare habet, ſed id quod eſt commune in omni metu *§. 2. h. cap.* Quin ſi nimio pavori in perſona valdè meticuloſa quid tribuatur, iterum id erit propter alium metum, nempe naturalem timorem, & non propter metum reverentialem. Interim ne nimia ſcrupuloſitate vim omnem his limitationibus adimere videamur, ſit penes alios judicium, quantum momenti illis tribuendum. In caſibus verò Judici oblatis, ejus erit pro ſuo prudenti arbitrio æſtimare, an tantus ſit M. R. ut ad aliquem conſtituendum effectum in jure ſufficiat Menoch. *de A. J. Q. Lib. 2. Caſ. 136. n. 8.*

IIX. Quo-

IIX. Quoniam verò metus in genere consideratus, quatenus ab alio incutitur, delictum est, ille regulariter præsumi non potest, licet constet de potentia contrahentis, cum hac probata non statim probata quoque sit impressio *L. fin. C. de his quæ vi. met. caus.* sed erit probandus *L. 14. §. 3. ff. L. 2. C. eod. L. 13. C. de Transact.* & quidem per testes aut juramentum si aliæ probationes deficiant Mascard. *de Prob. V. 2. Concl. 1054 seq.* Nic. Boer. *Decis. 101* Harprecht. *Consil. Tubing 53. n. 115.* Möller. *Semestr. lib. 3. cap. 29. n. 9.* Metus econtrario reverentialis præsumitur, & quidem non saltem, ut volunt aliqui, quando minæ aut magna læsio intercesserunt, sed etiam ob solum respectum erga Superiorem, si talis sit, qui metum facile incutere potest Mascard. *Concl. 1054. n. 28. seq.* Menoch. *d. Cas. 136. n. 9.*

Metus alias debet probari.

Sed reverentialis præsumitur.

CAPUT III.

De Personis quibus ad Reverentiam obligamur.

I.

HOmo nemini magis quam DEO reverentiam debet, quem non solum ex operibus suis, sed etiam secundum attributa sua agnoscit, quod unus sit, perfectus, infinitus, æternus, justus, omniscius, omnipotens &c. vid. Grot. *de Veritate Relig. Christianæ Lib. 1* â quo homo substantiam suam habet, cæteraque omnia, quæ in his terris ad vitæ sustentationem adque fungenda munera, ad quæ vocatus est, sunt necessaria *Jacobi 1. 17. Sap. VII. 15. 16. Psalm. XIV. 1. Syracid. XVII. 11. seqq.* qui soli etiam Deo æternam beatitudinem acceptum fert. *ad Ephes. II. 8. ad Tit. III. 5. 1. Petr. I. 5.* Quorum omnium beneficiorum memor excelso & magnifico eorum Datori omninò ad cultum reverentiæ obstrictum se tenet, & quicquid honoris

Reverentiam exhibere debemus Deo.

noris Majeſtati ejus convenire intelligit, flexa mente exhibet. Simul autem formidine quadam Omnipotentiam ejus veretur, â quo quicquid ſuum eſt, facile verti poteſt in nihilum. Nam ita ejus omnipotentiam & formidinem Propheta celebrat: *An me non venerabimi? dictum Jehovæ, an â facie mea non contremiſcetis? qui diſpoſui arenam terminum mari, ſtatuto perpetuo, quod non transgredietur, quamvis incutiant ſe, non tamen prævalent, quamvis fremant fluctus ejus, non tamen transgrediuntur illud Jerem. V. 22. 24. & X. 6. 7.* Et Pſalmiſta *Pſalm.* LXXXIX. *8. 14. 15. Deus fortis eſt formidabilis in conſilio Sanctorum plurimum, & reverendus ſupra omnia, quæ circumſtant eum.* Equidem Probis non alius eſt ille metus erga Deum quàm verè reverentialis, omninò & filialis. Nobis enim ita dictum eſt: *non accepiſſe nos Spiritum ſervitutis rurſum ad metum, ſed nos accepiſſe ſpiritum adoptionis, per quem clamamus Abba i. e. Pater ad Rom. VIII. 15.* De hoc autem metu certi ſumus, quod id omne, quod ejus intuitu agitur vel omittitur non niſi juſtum eſſe poſſit, Deumq; nobis propitium conciliemus, quando ex timore filiali eum veneramur & colimus.

Poſt Deum quoque ejus in his terris Vicariis.

II. In his terris inter homines ſupremi ſunt Principes, qui dignitatem ſuam ex Dei gratia ſuſtinent. Nam cum Deus abſolutum imperium in omnes creaturas exerciturus ſit ad uſque omnium ſeculorum finem, non tamen externo modo homines regere velit, ut quidem hoc expedit humanæ naturæ, is deſignavit Imperatores, Reges ac Principes, ut vices ejus gerant. In quo ſingularis Divinæ Providentiæ ſapientia apparet, quod non unum univerſo Orbi præpoſuerit Imperantem, ſed inter plures eum diſtribuerit, ne unus ex alto faſtu inſurgeret, & ipſi Deo Principali ſuo ſe æqualem exiſtimaret, potius ut omnes Principes agnoſcerent,

quod

quod infra Deum ſint, quem venerandum & timendum haberent æquè ac alii homines. Et hujus Divinæ Providentiæ veſtigia apparent apud Davidem *Pſalm. XXCII. 6. 7.* ubi hæc leguntur: *Ego dixi Dii eſtis, & filii Excelſi omnes: Vos autem ſicut homines moriemini, & ſicut unus de Principibus cadetis.* De conſtitutis autem Regibus in Sacro Codice hæc traduntur: *Per me Reges regnant & legum conditores decernunt juſta. Per me Principes imperant, & Potentes judicant terram Proverb. VIII. 15.* Et apud *Syracidem XVII. 14.* hæc inveniuntur: *Unicuique genti præpoſuit Rectorem, ſed Iſrael portio ejus peculiaris facta eſt.* Nec prophani Scriptores hoc ſilent, qui ſine adulatione principale faſtigium â Deo repetunt. Plinius in *Panegyrico Trajani* hoc ſuo Principi inculcat in verbis: *Principem dat Deus, qui erga omne hominum genus vice ſua fungitur.* Et Ægidius Romanus in Oratione, quam Sorbonæ nomine ad Philippum Pulchrum Regem Galliæ habuit apud Æmyl. *Hiſtor. Gall. l. IIX. init. II.* verbis ſignificantisſimis idem expendit: *Nomen Regium non in terris natum, excogitatumve, ſed è cœlo dimiſſum mihi videri ſolet. Parens enim rerum Deus cum genus humanum condidiſſet, ſummum quidem in illud Imperium Jusque penes ſe retinuit, ſed ut mente in eum ſublimes ferremur, ut illum cupidius quæreremus, ut ſpe ut votis incenderemur: idcircò in terris palam ipſe degere, oculisque interea noſtris obſervari noluit: Regesque inſtituit, qui ejus vice munereque fungerentur, quorum ut quisq; probitate, quam proximè ad Deum Optimum Maximum accederet, ita verisſimè Rex vocitaretur.* Principes itaque in his terris, cum tam ſublimi ſplendore & faſtigio conſpiciuntur, omninò venerandi ſunt. Cui venerationi ſubſervit ex occulto quædam veniens vis, quæ eam in animis ſubditorum accendit & excitat, adeò ut & ex obſcuro in lucem ac ſplendorem

pro-

productus Princeps ac purpurâ conspicuus, statim omnibus augustior & veneratione suspiciendus appareat. Joh. Frid. Hom. *de Civitate L. 2. cap. 1. §. 4. n. 5.*

Etiam Principibus tenuioris sortis. III. Nihil attinet quâ sorte Princeps trahatur Nam etiam tenuior, in quam conjectus est, eum Principem esse non impedit, & character & autoritas ejus manet eadem Dn. Becman. *Disp. de Pietate Subdit erga Prinaipem cap. 2 § 3.* *Et Magistratibus inferioribus.* Hinc etiam post Principes statim collocamus Personas Magistratuum inferiorum, quæ â Principibus cum imperio constitutæ sunt, ut exequantur quæ illi in legibus suis mandarunt, & re ipsa fiat, quod Leges ad effectum perducere cupiunt. Sic Justinianus Imp. in *Nov. 161. præfat: Non tantum*, inquit, *decenter leges ferre summo bono est, sed etiam sancita accuratè custodire, & ad effectum deducere, transgressoresq; competentibus pœnis subjicere. Quæ enim legum erit utilitas, si in literis duntaxat consistant, non etiam per ipsa facta atque opera subditis utilitatem de se probant add. Nov. 133. c. 4.* Ideô verò, quia Magistratus cum imperio constituti, etiam publicæ personæ sunt, quod de Miltiade advertit Nepos. *in vita ejus cap. 8. n. 2.* qui refert: *Miltiades multum in Imperiis Magistratibusq; versatus non videbatur posse esse privatus, præsertim cum consvetudine ad imperii cupiditatem trahi videretur*, maximeq; quia Divinæ constitutionis charactere æquè ac superiores insigniti reperiuntur, nam non est potestas nisi â Deo, & quæ sunt potestates sunt â Deo ordinatæ *ad Rom. XIII. 1. 1. Petr. II. 13. 14.* Consequenter qui subsunt illorum imperio, eos reverenter colere ac timere tenentur, tanquam imaginem Divinæ potestatis.

Ad reverentiam Parentibus liberi obligantur. IV. Post Magistratus Reverentiæ debitum exsolvunt liberi Parentibus suis, â quibus vitæ originem agnoscunt & educationis aliaque innumera beneficia. Miserrima enim est infantis

infantis editi conditio cui pereundum foret, nisi statim primâ curâ parentum juvaretur Pufend. *de J N. & G. L. 2. c. 2. §. 2. & Dissert. de Statu hom. natur. §. 4.* Posito verò quod non per omnes ætates judicio & eâ provisione Parentum Liberi indigeant, quâ indigent tempore imperfecti judicii, quia adepto maturiore intellectu ipsi suis actionibus consulere possunt, ut &, quando sui juris facti, hanc facultatem agendi habeant, quod ideò quia parentes habent, actus eorum non possint reddi irriti, attamen pietatis & reverentiæ debitum semper manet firmum, quia causa ejus scilicet generatio, propter quam illud exigitur perpetua est & tolli non potest *ad Ephes. VI. 1.* Grot. *de J. B. & P. L. 2. c. 5. §. 2. 3. 6. 10. ibiq;* Bœckler. *p. 154.* Æqua autem est ista pietas in Parentes, licet inæqualis sit illorum potestas. Unde ad eandem matri exhibendam obligantur liberi, ad quam præstandam patri tenentur *L. 4. ff. de Curat. furios. L. 4. C. de P. P.* Clasen. *in Polit. L. 1. c. 3. §. 2.* Et liberi cujuscunque sint conditionis, omnes tamen obligantur eandem reverentiam habere, nam nec milites, nec alius conditionis liberi eam recusare possunt, & contra facientes pro modo delicti puniendi sunt. Sic etiam JCtus respondet: *Si filius patrem aut matrem, quos venerari oportet, contumeliis afficit, vel impias manus ei infert, Præfectus urbis delictum ad publicam pietatem pertinens pro modo ejus vindicat in* L. *1. §. 1. ff. de Obsequiis Parent. & Patron. præstand.*

Tàm matri quàm patri.

Cujuscunq; sunt liberi conditionis.

V. Respicit aliquod imperium uxor, quod marito datum est in ipsam tàm â natura, quæ vult ut semper debiliori fortior imperet *1. Petr. III. 7.* Aristot. *1. Polit. 12.* quàm â Deo, qui voluntatem uxoris subjecit viro ut illi dominetur *Genes. III. 16. 1. Petr. III. 1. & 6. ad Ephes. V. 22. 23.* Illa quoque beneficia agnoscit, quibus â marito honoratur, nam radiis ejus

Uxor marito ad eandem obligatur.

cor-

corruſcat & ſplendorem ſuum â marito mutuat *L. 10. C. de Nupt. Nov. 105. c. 1. pr.* conditionem ejus ſequitur, & honore ejus legitimatur ac nobilitatur *L. 3. in f. C. de Natural. lib. L. 8. & 12. ff. de Senat.* Carpz. *P. 3. C. 37. D. 2.* Dn de Rhetz. *in Medit. Inſtit. Diſſ. 5. Poſ. 25.* quorum nihil viciſſim ab uxore in maritum pervenit, nam nunquam uxor nobilis virum ignobilem nobilitare poteſt, ut nec tantillum dignitatis ab illa conſequatur maritus *L. 1. C. de Dignit.* Richter. *P. 3. Dec. 132. n. 6.* Præterea & domicilium & forum mariti conſequitur, quod etiam retinet poſt mortem ejus vidua *L. 19. & 65. ff. de Judic.* Struv. *in Syntagm. Jur. Civ. Ex. 9. th. 28.* Ex quibus omnibus Uxor marito obligata eſt ad obſequia & reverentiam præſtandam *L. un. §. 7. C. de R. U. A. L. 14. §. 1 ff. Solut. matrim.*

Et ſervus domino.

VI. Ob imperium herile & commoda quæ ſervus â domino ſuo accipit, is huic viciſſim ad omnem reverentiam obligatus eſt. Cum enim ob tenuiorem fortunam quidam ad vitam ſuſtinendam non ſufficiant, iis tamen natura corporis vires conceſſit, ut ferre labores poſſint, melioris ductu ac imperio cedunt, & ut alimentorum, eorumque quæ ad vitam ſunt neceſſaria ſint certi, locupletioribus & ſolertioribus operas ſuas præſtant vid. Busbequius *Ep. Legat. Turcic. 3. p. 119.* Hæcque ſervitus plus commodi quam acerbitatis habet, quia ſubjectorum conſervatio non illorum ſed domini curæ eſt, qui hujus non ſuo periculo vivunt.

Apud Romanos libertus Patrono debebat reverentiam.

VII. Apud Romanos qui ſervis ſuis dederat libertatem, in libertos ſeu manumiſſos acquirebat Jus Patronatus, quod Patrono illos obſtringebat ad cultum & reverentiam, æquè talem qualem liberi parentibus præſtant, de quibus exſtat ſumma regula: *Liberto & filio ſemper honeſta & ſancta Perſona Patris ac Patroni videri debet L. 9. ff. de Obſeq. Parent. & Patron.*

Patron. præstand. Illos proindè non possunt sine venia Prætoris in jus vocare L *4. & 12. ff. de in jus voc.* Non possunt contra eos actionem famosam movere, nec opponere talem exceptionem *L. 2. & 5. §. 1. ff. de obseqv. Parent. & Patron. L. 11. ff. de dol. mal.* nec ab illis exigere possunt juramentum calumniæ *L. 7. §. 3. ff. de Obseqv. Parent.* & si liberti sint Patronorum creditores, in solidum eos excutere nequeunt sed salvum ipsis est beneficium competentiæ *d. L. 7. pr. & §. 1.* quorum omnium hæc ratio datur, quod libertus â Patrono vitam civilem, ut filius â patre vitam naturalem accepit *arg. L. 209. ff. de R. J.*

Hodie debetur Patrono Ecclesiæ & Clericis.

VIII Hodiè verò cum nec servis nec manumissione utamur in foro nostro, etiam hoc jus Patronatus cesset oportet Dn. Schilter. *in Praxi Jur. Rom. in For. Germ. Exerc. 41. th. 37.* Sed ex Jure Canonico alio in sensu patet Jus Patronatus, quod pro facultate accipitur præsentandi aliquem ad munus vacans Ecclesiasticum, competitque illis qui templum fundarunt, dotarunt aut ædificarunt, & inter Protestantes etiamnum viget *t. t. X. de Jure Patronat.* Brunnem. *in Jure Eccles. lib. 2. c. 8.* Huber. *in Prælect. ad ff. tit. de Jure Patronat. §. 3.* Debetur tali Patrono â Clericis & Parochianis, illa reverentia, quæ â filio debetur Parenti Lambertin. *de Jure Patronat. Qu. 1. art. 1. n. 14.* & in specie honor Processionis *c. 26. X. d. t. c. 25. C. 16. qv. 7.* quem post diversas Dd. opiniones accipimus pro honorifico loco, qui Patrono in Procesfionibus aliisque actibus solennibus tribuendus, quoniam cæteros merito antecedere debet, quem stipendia meliora vel labor prolixior fecit anteire Ahasv. Fritsch. *de Jure Eccles. Tr. quarto th. 4. n. 2.* Brunnem. *d. l. §. 25.* Schilter. *in Instit. Jur. Canon. Lib. 1. tit. 14. §. 32.* Ziegl. *ad Lancell. Lib. 1. Tit. 28. §. 20.*

Verbi Divini ministris ea quoque debetur.

IX. Huic Patrono ſurrogandi, ſi non præferendi, verbi Divini miniſtri, quos ut Dei nuntios reſpicimus ad nuntiandum verbum ejus & diſpenſanda ſacra myſteria. Propter officium eorum & curam animarum digni ſunt omni honore, de quo Paulus 1. *ad Timoth. V.* 17. *Qui benè præſunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in ſermone & doctrina*, & Syracid VII. 29. ſeq. *Ex toto animo tuo reverere dominum, & ſacerdotes ipſius admirare, ex totis viribus dilige eum, qui fecit te, & ne derelinquas miniſtros ejus. Time dominum gloriaque affice ſacerdotem.* Hinc quoq; Saul cum â Samuele Propheta verbis ſatis gravibus reprehenderetur, mitius tamen eum toleravit propter ſacrum illum reſpectum, quem habebat erga Samuelem Dei miniſtrum 1. *Sam. XVI.* 26. 28.

Et Domino feudi à Vaſallo.

X. Ad Vaſallum ducimur, qui etiam Beneficiarius Senioris ſui appellatur, propter beneficium ſeu feudum ab eo acceptum, quod eſt utile dominium rei ſub lege fidelitatis conceſſum 1. *F.* 1. §. 2. & 4. 1. *F.* 14. *pr.* Domino pro dato hoc beneficio nihil magis debetur quam fidelitas, quæ in exhibitione reverentiæ conſiſtit, & promotione commodorum domini damnorumque imminentium propulſione 2. *F.* 22. *verb. ſalva reverentia* 2 *F.* 23. *ibi quam humiliter quam devotè.* Itaque quantum fieri poteſt Dominum & honorem ejus Vaſallus extollere, nec unquam malum, quantumvis verum, de eo loqui debet, nec quicquam facere quo Domini exiſtimatio, dignitas vel ſtatus minuatur aut lædatur Gothofr. Anton. *de Jure feud. Diſp.* 7. *th.* 2. *lit. a.* Struv. *Syntagm. Jur. feud. cap.* 11. *th.* 3. Ritterſchuſ. *in Partit. Jur. feud. lib.* 2. *cap.* 1. *qv.* 5. 6 & 7. Eo nomine formula Juramenti, quo ſeſe Domino obligat, concipitur, quod nunquam in conſilio vel facto eſſe velit, quo ille amittat honorem, quem nunc habet, vel antea

tea habuit, & si sciverit vel audiverit de aliquo, qui velit contra facere, pro posse suo impedimentum præstiturus sit *2. F. 7.* Et hoc reverentiæ debitum non saltem exhibendum est Domino durante nexu feudali, sed quoque eo extincto per refutationem seu abdicationem feudi. Ob memoriam enim pristinæ necessitudinis & amicitiæ prioris, cujus reliquiæ durare videntur, etiam tunc Vasallus dominum olim suum colere & observare debet *2. F.38. in f.* Rittersch. *d. l. qv. 16.*

Præceptoribus est exhibenda reverentia.

XI Ne Præceptores omittamus, eorum & hic mentio facienda, quibus pro cura vigilique labore, ut intellectus noster excolatur, ad gratitudinem & reverentiam magna ex parte obligamur. Recolit hoc Cicero in *Orat. pro Planco*, quando hæc verba profert: *Nemo certè est nostrum liberaliter educatus, cui non Magistri sui atque Doctores, cui non locus ille mutus, ubi ipse est alitus aut doctus est, cum grata recordatione in mente versetur.* Ipsum Jus nostrum meminit exempli istiusmodi reverentiæ in *L. 2. §. 45. ff. de O. J.* ubi Cassellius commendatur, qui, cum Præceptori Mutio morte prærepto gratiam referre nequiret, ejus nepotem Publium heredem fecit in illius honorem. Et laudatur Alexander Severus, quod Ulpianum Præceptorem honoret Parentis titulo *L. 4. C. Locati.* Estque notum Alexandri Magni exemplum, qui interrogatus utrum magis desideraret Patrem Philippum, an Aristotelem Præceptorem, reverenter respondit: magistrum se magis desiderare quàm patrem, quod ille ut præclarè instrueretur effecit, iste verò ut tantummodo esset. Ex quibus constat adeò magno in pretio magnis Principibus fuisse suos Præceptores, quanto majori debent esse his, qui Principibus & Rebuspublicis dignè consulendi ab illis idonei efficiuntur Menoch. *de A. J. Q. lib. 2. Cent. 5. cas. 500.* Dn. Stryk. *in disp. de Jure Præceptor. cap. 5. n. 20.*

Tutoribus quoque & Curatoribus

XII. Quandoque Parentum locum ſuſtinent Tutores & Curatores, ſi illi vitâ functi, antequam liberi propter ætatem ſibi ipſis conſulere poſſint. Grave autem eſt iſtud Tutorum officium, quod principaliter verſatur circa pupilli perſonam *L. 14 ff. de Teſtam. Tut. L. 30, ff. de Admin. & peric. tut.* qui hinc curare debent, ut pupillus benè educetur *L. 2. §. 1. L. 12. §. 3. ff. de Admin. tut. L. 1. §. 1. in f. L. 1. & 2. C. Ubi pupill. educ. vel morari* & bona ejus rectè adminiſtrentur, ne pecuniam ejus ſinant otioſam *L. 7. §. 3. L. 15 ff. de Admin. & peric. tut.* Carpz. *P. 2. C. 11. D. 22. 42.* & ut in tempore moroſos debitores interpellent ad ſolutionem faciendam *L. 2. C. Arbitr. Tut.* Mev. *P. 7. Dec. 198.* ac ut omnia negotia tam judicialia quam extrajudicialia curandorum ita gerant, ut indè veniat illorum commodum. Pro tanto verò officio & paterno affectu quid magis â curandis rependi poteſt, quam reverentia?

Nec non Senibus.

XIII. Ob provectam ætatem venerandi ſunt Senes, quos commendat meritorum memoria & laborum aſſiduitas *L. fin. C. de Tyronib. lib. 12. L. 5 pr. ff. de Jure Immunitat.* Eorum enim experientia Juvenum ſchola eſt, & plus eſt autoritatis in eorum conſiliis, quam in aliorum armis. Undè benè Baldus dixit: *Plus valet umbra Senis, quam gladius Juvenis*, quod Poeta confirmat, qui Agamemnonem inducit, non decem ſibi Ajaces ſed decem Neſtores optantem. Divinè Plato de Reverentia Senibus debita *Lib. 10. de legib.* diſſerit: *Senex*, inquit, *non parvo intervallo juveni præponendus eſt, & apud Deos & apud homines, qui feliciter victuri ſunt. Cædi ergò Senem â juniore & turpe eſt, & odio â Deo habetur. Contra cædi juvenem â Sene levius eſt: quia etiam decet juvenes ob ſenectutis reverentiam patienter id ferre.* Convenit verò

Etiam in publicis conſiliis.

Senes non tantum ſeparatim & inter privatos reverenter habere, ſed etiam in publicis conſiliis. Quod Pontifex adeò

verum

verum esse judicat, ut suffragantium non majora sed saniora vota, quæ ab eorum ætate æstimanda, conclusa facere statuat *c. 9. de Elect. in 6.* quæ quidem sententia non difficultate caret, cum infinitæ semper futuræ sint quæstiones, utra sententia sanior, & quænam Collegii membra reliquis, prudentiâ & autoritate præferenda, & e contrario pluralitas votorum ad lites eo melius decidendas faciat Dn Coccej. *Dissert. de eo quod justum est circa numer. suffrag. Sect. 1.* attamen in eo Senum habenda reverentia, ut in Collegiis primitus audiantur, quæ, si alii ab illis modestè dissentiunt, stabit tamen tuta, & pudor honestus claram & stabilem illis comparabit autoritatem Ziegl. *in Dicastice Conclus. 43. §. 5. seqq.*

CAPUT IV.
De Metu Reverentiali circa Actus inter Vivos.

I.

CUm de qualitate Metus Reverentialis constet, operæ pretium erit ut jam in aliquot ejus notabiliores casus inquiramus, quos in ordinem ex diversitate actuum inter vivos & ultimæ voluntatis collocabimus. Illorum primo in hoc capite habenda ratio, & quidem juxta methodum in Institutionibus Juris Civilis observatam, quâ Jus Personarum, Rerum & postremo Actionum exhibetur. Unde statim ordimur ab exemplis M. R. ad jus personarum pertinentibus, idque quia hominum gratia omne jus constitutum legitur §. *fin. J. de J N. G. & C. L. 2. ff. de Statu hom.* *Ordo dicendorum.*

II. Dum verò hæc curamus, se statim casus sistit circa operas propriorum hominum, qui in multis regionibus reperiuntur, & qui ad glebam & servitia præstanda domino obli- *Nocet propriis hominibus M. R. quoties do-*

minus ab illis indeterminatas operas exigit.

obligati sunt, ita ut sine venia ejus â prædio discedere non possint. Operæ autem illorum sunt vel determinatæ, quæ certo modo vel certis diebus præstantur **gewisse / gesetzte oder gemessene Dienste** / vel indeterminatæ, quæ quoties & quomodocunq; opus est debentur Struv. *in Jurispr. Forens. lib. 1. tit. 4. §. ult.* Sæpè non sunt contenti Nobiles & domini operis illis determinatis, sed ad majores rusticos suos provocant, qui si sese ex reverentiæ timore obsequentes exhibent, successu temporis officiositas illa in jus facile verti potest, quod postea domini ab illis audent prætendere. Et certè successoribus eorum difficile erit probare, quod antecessores non ex debito sed saltem ex reverentia erga dominum indeterminatas ei præstiterint operas, quia Precarii probatio rusticis incumbit Carpz. *P. 2. C. 4. D. 3.* Quod si tamen illi aliquem reverentiæ respectum erga dominum habere velint, cautè sibi prospicere debent illa Rusticis familiari protestatione: **Daß sie zwar dieses dem Juncker zu gefallen thun wollen / jedoch daß daraus keine Gerechtigkeit werden möge.** Dn. Stryk. *in Disp. de Civilitate nociva cap. 2. §. 12.*

Sponsalia ex M. R. contracta subsistunt.

III. Sponsalia quandoque ex metu reverentiali â liberis contrahuntur, de quibus si fingamus, Parentes velle ut filius vel filia cum hac aut ista persona matrimonio conjungatur, illosq; cum hac filium aut filiam suam desponsare præsente illa nec contradicente, sed imò consentiente, ne indignationem Parentum incurrat, cum tamen alioquin ab ista persona abhorreat, si postea â talibus sponsalibus recedere velint & allegent metum reverentialem, disquiri potest, an audiendi liberi? Quamvis verò in contrahendis sponsalibus liberrimus contrahentium requiratur consensus, & omnis metus, coactio aut rixæ longè abesse debeant, quia conjugia amore concilianda, qui metum non patitur *L. 22. seq. ff.*

de

de R. N. L. 14. C. eod. adeò ut ſponſalia metu contracta ſint ipſo jure nulla, nec opus ut judicis ſententia, ſicut alia negotia metu contracta, reſcindantur, ſed ut tantum declaratio quædam adhibentur *d. L. 22. c. 14. X de Sponſal. c. 6. X. Quod. met. cauſ.* Carpz. *in Jurisprud. Eccleſ L. 2. def. 27. & lib. 3. def. 55. n. 7.* attamen omnia hæc intelligenda de tali vi & metu, qui in conſtantem hominem cadere poteſt. Cum autem talis non ſit metus reverentialis, dicendum fruſtra ad illius præſidium recurrere liberos, ſed obligari ex ſponſalibus ita celebratis ad conſummandum matrimonium. Conſenſerunt enim cum parentibus in ſponſam vel ſponſum, conſenſus autem ſponſalitius facit ut firma ſint ſponſalia, & obligat deſponſatos, ut poſt aliquod temporis intervallum accedente benedictione ſacerdotali fiant Conjuges *L. 4. 7. § 1 L. 11. ff. de Sponſal.* Lauterb. *Tr. de Arrha th. 144.* A ſponſalibus ergò initis ſi velint recedere, oportet habeant cauſam, quæ ad illa diſſolvenda â legibus eſt approbata, qualis, ut dictum, non eſt metus reverentialis *L. 12. ff. de Sponſal. L. 22. ff. de R. N. ibiq.* Brunnem. *n. 11.* Carpz. *lib. 2. def. 30. n. 16.* Ziegl. *ad Lancell. lib. 2. tit. 12. §. 12.* Dedekenn. *Conſil. Theol. Vol. 3. lib 2. Sect. 7. n. 6.* Vaſqv. *lib. 2. Controv. cap. 35. n. 19.* Joach. â Beuſt. *de Matrim. P. 2. c. 44. p. 166.* Covarruv. *in lib. 4. Decretal. p. 2. c. 3. §. 6. n. 5.* Wiſſenbach. *ad ff. P. 1. Diſp. 44. th. 15.*

An idem obtineat ſi liberi tantum ad oblatos ſponſas vel ſponſos taceant.

IV. Hunc conſenſum liberorum non adeſſe putant, indeque eos ex ſponſalibus non obligari, ſed ab illis recedere poſſe, ſi ſaltem tacuerint, cum Parentes illis ſponſum vel ſponſam offerrent, non autem expreſſe in eos conſenſerint; ſtatuunt Covarruv. *d. l. n. 5. & 6.* Bartol. *in L. pen. ff. Solut. matrim.* quia multa expreſſa nocent, non expreſſa non nocent *L. 105. ff. de R. J.* Verum exiſtimo huic opinioni contrariari *L. 12. pr. ff. de Sponſal.* ubi clara Ulpiani ſententia: *Sed quæ*

D *Patris*

Patris voluntati non repugnat consentire intelligitur. Quare cum M. R. non sufficiat ad rescindenda sponsalia, ubi liberi expressè consenserunt, etiam non sufficiet, si tacite consenserunt, quia consensus utrobique adest. Cæterum si minis non moderatis sed gravibus & atrocibus parentes erga liberos usi, ut, quod illos sint exheredaturi, abdicaturi aut verberaturi, nisi oblatum sponsum acceptaverint, verum est, nulla esse talia sponsalia, quia tales minæ justum metum inferunt, qui etiam in constantem hominem cadit. In negotiis matrimonii persvasioni locus est, coactioni nequaquam *c 17. X. de Sponsal.* Dedeken. *d. l.* Cypr. *de Sponsal. cap. 13. §. 18.* Sanchez. *de Matrim. lib. 4. disp. 6. qv. 1. n. 4.*

Ob minas accedentes tamen annullantur sponsalia.

V. Casum examinavimus de sponsalibus liberorum metu reverentiali contractis. Idem jus est, si minister aut subditus ex reverentia erga Principem consentiat in matrimonium cum persona, quam Princeps commendat, licet libentiùs ab ea abstineret *arg. L. 32. ff. ad Leg. Aquil.* Hoc commodè locum invenire potest in locis, ubi statutum, ne subditi sine arbitratu & concessione Superioris nuptias contrahant, quo Princeps consulat saluti publicæ, ne illa per subditorum matrimonia detrimentum capiat. Myler. *in Gamolog. Princip. cap. 2. §. 5. & 6.* Ærod. *Res judic. lib. 4. tit. de nupt. c. 7.* Pariter dicta procedunt, si fortè vir multum autoritatis in civitate habens aliquem ad officium promovit intuitu matrimonii cum certa persona contrahendi, & is ex metu, ne Promotorem suum offendat consenserit in illam, ac postea â sponsalibus, quod metu reverentiali ad illa compulsus, velit recedere. Nam nec hoc casu vitiantur sponsalia, quod propter datum officium fuerint contracta, siquidem contrahens primario consentit in personam oblatam, & saltem secundario respicit ad concessum officium, quod causa movens est

Dicta extenduntur ad M. R. 1. erga Principem.

2. Erga Patronum qui ad officium aliquem promovit.

eſt contrahendi matrimonium, quod proindè non eſt illicitum Lynk. *Diſp de Impetrat. Offic. per matrim. cap. 2.* Ita etiam ſi minor vereatur curatorem, & in perſonam, quam hic in matrimonium offert, ut ejus indignationem evitet, conſentiat, ille cauſam recedendi â ſponſalibus nullam habebit. Quod ibi maximè contingere poteſt, ubi per ſtatuta introductum, ne minorum ſponſalia, niſi cum conſenſu Curatorum contracta valeant Mev. *ad Jus Lubec. lib. 1. Tit. 4. art. 4. n. 5.* Joh. â Sande *lib. 2. Deciſ. Friſc. tit. 1. def. 4.* Heig. *qv. 22. n. 8. ſeq.* alias Jure civili eorum conſenſus neceſſarius non eſt, ſed ex honeſtate & pietate tantum adhibetur *L. 20. ff. de R. N. L. 8. C. de Nupt.* *3. Ergo Curatores.*

VI. Inter perſonas quæ matrimonio conjungi vetantur, referuntur Jure Civili tutores quoque & curatores cum adulta, cujus tutelam vel curam geſſerunt, & hoc propter præſumtum reverentialem metum & periculum intervertendarum rationum *L. 36. 37. 59. 64. ff. de Ritu Nupt. t. t. Cod. de interdict. matrim. int. Tut. & pupill.* Nec, ſi tutor vel curator rationes reddidit, eo jure ſtatim illis pupillam ſuam ducere permittitur, ſi adhuc ſupereſt tempus quod datum reſtitutioni in integrum, ſed expectandum, donec illud elapſum ſit, ne pupilla uxor facta propter reverentiam marito debitam impediatur petere reſtitutionem in integrum, aut ſi petierit, nuptiæ ſint nullæ L. *66. pr. ff. de R. N.* Lauterb. *Coll. theor. Pract. d. t. §. 74.* Quod tamen aliter moribus & de conſvetudine hodierna ſe habere conſtat, ubi ſufficit, quod Curator rationes reddidit, quia per illas pupilla de bonis ſuis ſecura facta, nec amplius, ne maritus rationes reddere intermittat, timere debet Dn. Hoppe *ad. §. 11. J. de Nupt. in U. H.* Perez. *ad Cod. tit. de Interdict. matrim. int. pupill. & tut. n. 4. inf.* Salicet. *ad L. fin. C. d. t.* *An valeat matrimonium inter Tutorem & pupillam?*

Nocet sibi qui ex M. R. erga contutores se ad administrandum offert.

VII. A materia nuptiarum ad tutelarem nos convertimus. Si plures dati tutores, cavendum eſt, ne quis præ aliis ſe offerat ad adminiſtrandam tutelam, ſed ut illi relinquantur, quos Teſtator, vel Judex vel major pars ad hoc officium obeundum deſignaverit *§. 1. J. Qui ſatisd. cog.* L. *3. §. 6. & 7. ff. de Admin. tut.* vid. Huber. *in Prælect. Inſt. d. t. §. 2.* Quod ſi inter plures aliquis ſe offerat ad adminiſtrandum, quia metuit, ne reliquorum, ipſum vel dignitate vel autoritate præcedentium, reverentiam lædat, ſentiet impoſterum, quod ad damni quavis culpâ evenientis præſtationem obligatus ſit. Talis enim, qui ita ſe offert, ad leviſſimam culpam obligatur, cum alias ſaltem levi culpæ obnoxius ſit *L. 2. & 7. C. Arbitr. tut.* & tantum ob ſolum damnum caſuale liberari poteſt *arg.* L. *53. §. 1 ff de Furt* Hahn. *ad Weſ. Tit. de Tut. & rat. diſtrah. n. 5. verb Quicquid dolo.* Imò ille metus aliquando ſibi obſtabit, quod ob tres tutelas, quas actu gerit, â quarta non impetraturus ſit excuſationem, quia tutela, ad quam gerendam quis ſe offert, ut affectata conſideratur, affectatum verò pro onere non reputatur, indè ab eo nulla eſt excuſatio *§. 5 J. de Excuſ. tut. L. 15. §. 15. ff. d. t. L. 2. §. 8. ff. Si quis caut. in jud ſiſtend.*

Tutor debitorem pupilli non debet timere.

VIII. Fides Tutoris, ad quam in munere ſuo adſtrictus eſt, requirit, ne timeat, quem rebus pupilli damnoſum eſſe deprehendit. Hinc ſi debitor pupilli ſit perſona, cui tutor reverentiam debet, vel ſi alius ſit ab eo venerandus, qui in perniciem pupilli iſti debitori favet, metum omnem propter iſtam reverentiam excutere debet, & omnem lapidem movere, ut debita ſolvantur, alias eorum periculum vergit in tutorem, qui illa ex vano iſto timore exigere dubitabat *L. 15. ff de Admin. & Peric. Tut. L. 2. C. Arbitr. Tut.* Munnoz. de Eſcobar. *de Ratiocin. cap. 19. n. 21.* Nec excuſat Tutorem, quod diffi-

difficile ſit litigare contra perſonam, quam officium publicum fortè Magiſtratus defendit, quodque, dum litigatur, in ejus autoritatem facilè impingere poſſit; nam officii ſui majorem rationem habere debet, quod negligere non poteſt exactionem ſolutionis differendo, aut planè remittendo debitum, ob ſpectatam debitoris aut ejus Patroni reverentiam, hoc enim foret de rebus pupilli donare, quod tutor facere nequit *L. 12. §. 2. L. 22. ff. de Admin. tut.* Sufficit, quod ſi opus ſit debitorem in judicium trahere, verbis modeſtis contra eum uti poſſit. Et licet quoque in jure conceſſis acrioribus remediis utatur, tamen culpâ carebit, quia fines officii mandati obſervat, & talia debitoris mora efflagitat.

IX. Ubi plures Tutores ſunt conſtituti, melius eſt, ut unus adminiſtret, & reliqui ſint Inſpectores ſeu honorarii tutores, vel ſi opus, ut adminiſtratio tutelæ dividatur *L. 3. §. 1. ſeqq. ff. de admin. & peric. tut. L. 15. ff. de Teſtam. tut.* ſegnius enim expediunt commiſſa negotia plures, & naturale vitium eſt negligi, quod communiter poſſidetur *L. 2. C. Quando & quib. quart. pars.* Officium tamen honorariorum Tutorum eſt etiam aliquod, & in eo conſiſtit, ut diligenter adminiſtratores obſervent, eos fideliter & ſolicitè admoneant & ſuſpectos poſtulent *L. 3. §. 2. ff. de Admin. & peric. tut.* Lauterbach. *Vol. 1. Diſpp. Tubing. diſp. de Honorar. Tut. cap 3. §. 25. ſeqq.* Qui ergò timet Adminiſtratorem ex quodam reverentiæ reſpectu, & propterea putat ſe excuſari poſſe, quod noluerit alterius indignationem vel odium incurrere, is negligit, quod officium ſuum poſtulat, damnum hinc, quod obvenit pupillo, ſuo periculo cedit, & ad id ſarciendum tutelæ judicio conveniri poteſt *d. L. 3. §. 2 L. 2. C. de Divid. tutel. L. 60. §. 2. ff. de R. N. L. 7. C. Arbitr. tut. L. 14. §. 1. ff. de Solut.* Damhouder *in Patrocin. pupill. c. 1. n. 32.* Quanquam ei hoc benefi-

Nec honorarius Tutor Adminiſtratorem.

cium competat, quod excussis tutoribus, qui administrave rant, demum in subsidium conveniri possit *d. L. 3. §. 2. L. 6. C. Arbitr. tut. L. fin. C. de divid. tut.* Ita ut & ipse Magistratus prius subsidiaria actione conveniendus sit, quam honorarius tutor cum effectu & spe obtinendi conveniatur *L. 1. §. 15. ff. de tut. & rat. distr. L. 46. §. 6. ff. de Admin. tut.* Dn. de Rhez. *in Medit. Instit. Dissert. 7. posit 32.*

Tutor pupillum de bonis suis securum reddere debet.

X. In securitatem pupilli multa requiruntur à Tutore, quæ præstare tenetur. Nam satisdatione idonea, quæ fit datis fidejussoribus, securum debet reddere pupillum, quod res sua salva sit futura *pr. J. de Satisd. tut. vel curat. tt. ff. Rem pupilli salvam fore* quæ tamen moribus hodiernis, si tutor immobilia possideat, haut amplius requiritur *L. Sciendum 15. ff. Qui satisd. cog.* Mev. *ad Jus Lubec. lib. 1. tit. 7. art. 2. n. 53.* Sande *lib. 2. Decis. Frisic. tit. 9. def. 9.* Præterea debet jurato, moribus stipulata manu, promittere, quod ex fide gesturus sit tutelam Dn Hoppe *Comment. Inst. ad pr. J. de Satisd. tut. in U. H.* Ad inventarii confectionem, tanquam fundamentum rationum reddendarum & denique ad ipsas rationes obligatur Dn. Hoppe *d. l.* Si supponamus matrem gessisse tutelam, liberos non terreat reverentia eidem debita, quo minus ab ea exigant inventarii confectionem, & rationum redditionem. Ad utrumque enim illa obligata est, adeò, ut ne quidem mater Principis, quæ tutelam gessit, ab hoc onere excusationem habeat Dn. Stryk. *in Disp. de Tutela materna Principum Imperii cap. 4. §. 2. & cap. 5. §. 15.* Struv. *in Jurisprud. forens. lib. 1. tit. 21. §. 3.* Hoc modo verò adimitur matri licentia in bonis liberorum liberius versandi, eaque prorsus dissipandi, quam si ex reverentiæ metu ad hoc liberi non convenirent, illa non levem peccandi materiam consequeretur. Quare cum praviderent Legislatores ex omisso inventario hæc nasci posse incommoda, in

Hanc securitatem liberi à matre ex reverentia negligere non debent.

genere

genere constituerunt, tutores adhuc ad rationes reddendas teneri, licet eas pater in testamento remiserit *L. 5. §. 7. ff. de Admin. & peric. tut.* Et si fortè contrarium voluerit, ne secreta patrimonii pandantur, mores tamen hodierni adhuc ad privatam bonorum consignationem tutorem obligant, quia vix possibile sine illa vires patrimonii explorari easque rectè administrari posse Carpz. *P. 2. C. 2. Def. 4. in f.* Möller. *lib. 1. Semestr. cap. 39. n. 10.* Covarruv. *lib. 2. var. resol. cap. 14. n. 4.*

XI. Ne Maritus ob metum reverentialem, quem de se Uxorem concepisse advertit, rationum reddendarum fiat securus, &, ubi alii perfidii curatores meruerunt infamiam, contemnat hanc pœnam, placuit prudentibus Romanis â cura Uxoris suæ arcere eundem *§. pen. J. de Excusat. Tut. vel Curat.* Obtinet hæc dispositio in bonis receptitiis, quæ alioquin uxoris libero arbitrio relicta; in bonis dotalibus enim non procedit, quia dominus illorum factus maritus, nec in Paraphernalibus, quia â lege habet horum bonorum administrationem *pr. J. Quib. al. lic. L. fin. C. de Pact. convent.* Quod si verò mores hodiernos inspiciamus, ne quidem quoad receptitia amplius maritus â cura Uxoris abstinere tenetur, sed, quia forte meliora de eo, quam apud Romanos, sperantur hodie, legitimus Curator uxoris suæ existit ein Ehelicher Vormund/ sine quo uxor negotia nulla validè contrahere potest nec obligari, nec in judicio stare. Wissenbach. *ad ff. P. 1. Disp. 53. th. 24.* Harprech. *ad §. 19. J. d. t. n. 8.*

An maritus Curator Uxoris suæ esse possit.

XII. Hisce mittimus jus personarum, de metu reverentiali circa jus rerum jam acturi. Æquè verò ex materia servitutis ac ex materia præscriptionis huc pertinentes casus reperimus. Si mihi Vasallo Dominus feudi sit vicinus, qui in pariete meo fenestram fabricat; vel si vicinus meus, qui civitatis

M. R. causatur præscriptionem servitutum aliorumque jurium.

vitatis judex est in meo prato exerceat jus pascendi, vel in sylva mea jus venandi, & ego per tempus usucapioni destinatum non contradico usucapienti, reverentiæ huic debitæ cedens, in tantum libertati fundi mei præjudico, ut perpetuo imposterum tali vicino debeam servitutem luminum, pascendi vel venationem. Non minus enim Jura, tanquam res incorporales, præscribuntur, quam corporales, & patientia domini hic loco tituli est, sine quo alias dominium acquiri non potest *L. ult. in f. C. de Præscript. long. temp* L. *un. C. de Usucap. transform. L. 10. pr. ff. de* Servitut. Franzk. *ad ff. tit. Commun. præd. n. 11.* Rosenthal. *de feud. cap. 5. concl. 17.* Perez. *ad Cod. tit. de Servitut, n. 22. & 27.* Damnum itaque hoc domino fundi ex vano timore obvenit, & nunc, quem antea civili contradictione in usu fundi sui impedire poterat, non amplius arcere potest processibus. Quare gratificandum hominibus, sed ne nobis ipsis simus damnosi, & in jurium nostrorum conservatione decet, ut simus providi custodes, non segnes in consiliis, quæ timidi cauta vocant, sunt enim jura vigilantibus scripta *L. 24. in f. ff. Quæ in fraud. credit.*

Exceptio est in filio & uxore ratione bonorum apud patrem vel maritum existentium.

XIII. Nocet itaque sibi qui ex nimia reverentia alteri nimium indulget. Quod tamen capiendum, modo metuens facultatem habeat contradictione sua alium jure suo utentem impediendi, nam si non habeat, nec poterit metus reverentialis ipsi nocere. Quare quando filius timet patrem, qui durante patria potestate bona materna ab alio permittit usucapi; vel si uxor maritum, qui negligentia bona ejus alii usucapienda relinquit, non interpellat, his reverentialis metus non obstabit, si post completum usucapionis tempus, tunc quando impedimentum patriæ vel maritalis potestatis cessat, bona sua revocare velint. Quis enim eos incusare poterit, quod usucapientes non interpellaverint, cum leges impre-

impediant, etsi velint agere, quibus obtemperantes pœnam non merentur, ut Imperator ait in *L. 1. § 2 in f. C. de Annal. Except.* Hinc in primo casu, ubi filii bona ob negligentiam patris, in cujus potestate est, in conditione usucapiendi sunt, illa nulla longi temporis præscriptione acquiri possunt, sed à filio quando sui juris factus repetuntur, cum contra patrem agere non valuit, & ob reverentiam erga illum tacuisse præsumitur *L. 4. in f. C de bon. quæ lib.* Müller *ad Struv. Exerc. 43. th. 26. lit.* β. In posteriori casu, si res dotales in conditione usucapiendi sunt, effugiunt quoque usucapionem, quia Lege Julia earum alienatio prohibita *L. 4. ff. de Fundo. dotal.* cujus species etiam usucapio est. *L. 28. in f. ff. de V. S.* Antequam tamen hæ dotales fiant, si possessio earum jam inchoata, non interpellatur usucapio ex eo, quod dotales factæ sint *L. 16. ff. de fundo dotal.* Dn. Stryk. *de Investig. Act. Sect. 3. M. 1. axiom. 2.*

XIV. An vero idem dicendum de pupillis vel minoribus ad impediendam rerum suarum præscriptionem ex reverentiæ metu contra Tutores vel Curatores non agentibus? Notandum hic de pupillis in specie, quod illorum bona in jure nostro ita sint privilegiata, ut illorum præscriptio contra illos nec incipiat, nec fortè contra defunctum antea cœpta currat, sed tota cesset & dormiat durante pupillari ætate *L. 48. ff. de A. R. D. L. 3. C. de Præscript. 30. vel 40. annor.* De minorum bonis ita cautum, quod tantum currat contra illos præscriptio triginta annorum *L. Sicut 3. C. d. t.* præscriptio verò 10. vel 20. annorum contra eos non inchoetur, inchoata autem contra illorũ antecessores etiam contra minores continuetur, salvo tamen ipsis competente beneficio restitutionis in integrum *L. fin. C. In quib. caus. in integr. restit.* Wesenb. *in Paratitl. de Usurpat. & Usucap. n. 14.* Bachov. *ad Tr. V. 2. D. 22. th. 3. lit. G. & H.* *Item in pupillo & minore.*

 XV. Læ-

Ob M. R. actiones suas non instituens præscriptionem illarum patitur.

XV. Læditur ob metum reverentialem, qui actionem quam habet contra superiorem debito tempore non instituit. Fac annulum tuum, quem commodato dederas Titio pervenisse in Principis manus, tu times Principem compellare ut annulum reddat, nec repetis intra tres annos, lapsis his annis annulum perdidisti, ad quem repetendum non amplius competit vindicatio, quæ quando ad rem mobilem competit tantū per triennium durat *L. 7. in f. C. de Petit. Hered.* Atque ita porro judicandum de reliquis actionibus, quæ 10. 20 30. 40. aut pluribus annis exspirant. Nam ad illas exercendas in jure præfinitum est istud tempus, post quod non amplius admittuntur, ne qui possidet semper timendum adversarium habeat, sed ad illas elidendas competit exceptio præscriptionis, quæ facti seu intentionis est, & statim in ipso judicii limine opponi potest. *pr. J. de Except. L. 17. §. 6. ff. de Injur. L. 1. §. 1. C. de Annal. Except. L. 3. C. de Praescr. 30. vel 40. ann. conf.* Dn. Stryk. *d. l. & Dd. ad Tit. ff. de Divers. & temporal. præscript.*

Filia a matre ante nuptias dotem non petens, postea petere non potest.

XVI. Dotibus prospicitur puellis, ut honestam nubendi occasionem inveniant, & illæ sint pro ferendis oneribus matrimonii, quæ multa & magna sunt. *L. 7. pr. & 76. ff. de Jure dot. Conf. Disp. nostra de Onerib. Matrimonii.* Si puella sit, quæ patre orbata, & cum nuptias contrahit â matre ex reverentia dotem non stipulatur, posteà demum, ut dote allata melius placeat marito *L. ult. C. ad SCt. Vellej.* matrem interpellat de danda dote, hæc, nisi sponte dotet, jure amplius cogi non potest ad dotandam filiam. Quamvis quidem illo casu, quo filia absque dote honestam nubendi occasionem invenire nequit, mater dotare teneatur, ut si pater vel avus tantâ prematur penuriâ, ut ipsi ex suis bonis dotem constituere nequeant, vel si nec ad eam sufficiat

legiti-

legitima, & periculum immineat pudicitiæ, quod ſæpè cauſatur inopia *L. 14. C. de Dot. promiſſ. arg. L. 5. §. 1. L. 8. ff. de agnoſc. & alend liber.* Richter. *ad Auth. Si pater cauſam C. de divort fact. n. 4.* Zoeſ. *ad ff de Jure dot. n. 15.* attamen quia filia jam invenit maritum, & cauſa jam ceſſat, propter quam alioquin mater dotare cogitur, etiam ceſſare putamus actionem, quâ ad dandam dotem filia matrem convenire poteſt. Niſi caſus ſit, quod filia cum ſuo marito magna laboret inopia, ut vix vitam ſuſtentare poſſint, ſi non dote aliqua illis ſuccurratur, tunc enim ex æquitate matrem adhuc ad dotandum obligatam eſſe ſtatuimus. Nam ſi pater nulla facta promiſſione dotis poſt matrimonium jam conſummatum adhuc filiæ inopi ſuccurrere tenetur dote, par ratio quoque erit in matre Huber. *Prælect. ad ff. tit. de Jure dot. n. 5. ibique Dd.* Gail. *2. O. 92. n. 7.* Diſſent. Strauch. *in Jure Juſtin. Diſſ. 3. th. 4.*

Niſi magna laboret penuria.

XVII. Sive verò â patre ſive â matre filia dotem accepit, durante matrimonio eam â marito repetere nequit, quia ob continuata onera matrimonii apud eum manere debet. Aliud tamen obtinet ſi maritus ad inopiam vergat, nam ſive hoc fiat culpa ejus ſive caſu, dos repeti poteſt, quia periculoſum eſt, dotem apud eum relinquere, ne aliquando mulier inanem habeat actionem. *L. 29. C. de Jure dot. Nov. 97 c. ult.* Sande *Deciſ. Friſic. Lib. 5 tit. 5. def. 8. in addit.* Perez. *ad Cod. tit. de Jure dot. n. 3.* Verùm ſi videat quidem uxor, rebus mariti in pejus ruentibus imminere penuriam, aſt illa ex metu erga maritum ad dotis reſtitutionem timeat agere, an cauſa ſufficiens erit, quando dotem conſumtam uxor conferre nequit, quam tamen debet *tt. ff. de dot. collat.* quod jam cum fratribus & ſororibus ad æquas hæreditatis paternæ partes non admittatur? de hac materiâ

Quid obtineat ſi uxor â marito ad inopiam vergente conſtante matr. dotem non repetat.

E 2 copioſè

copiosè agit Imp. in *Nov. 97. c. 6.* qui distinguit inter filiam perfectæ ætatis seu majorennem & minorennem. Illa ex hereditate paterna non æquas cum fratribus partes percipit, sed dos à marito consumpta illi imputatur, quia non debuit tacere, sed debuit â marito ad inopiam vergente dotem repetere ex beneficio. L. *29. C. de Jure dot.* Hæc cum fratribus ad æquas partes admittitur, & cedendo illis inanem actionem contra maritum â collatione dotis liberatur, quia in hac ob ætatem major erga maritum metus præsumitur, quam in majorenne, qui idcircò hic probè perpendendus. *Auth. Quod lucum C. de Collat.* Carpz. *P. 3. C. 11. Def. 14. n. 2.* Et, nisi extet consvetudo aut statutum alicubi in contrarium, hanc juris dispositionem hodienum in viridi observantia esse, ac secundum illam judicari, testatur Vinn. *de Collat. cap. 12. § fin.* Christinæus *Vol. 5. decis. 198. n. 12.* Hahn *ad Wesenb. tit. de dot. col. n. 1. verb. E quibus quatuor casus.*

Mutuum ipsi civitati dandum non administratoribus ejus.

XVIII. Sed pedem jam transferamus ad ipsos contractus & quidem primum ad nominatos reales, ex quorum numero hic mutuum collocamus. Ut hoc cum civitate securè contrahatur, pecunia ipsi civitati mutuo dari debet, quod fit si vel omnibus & singulis civibus creditor numeret pecuniam, vel illis qui repræsentant civitatem ut Senatui, vel Ordinibus, prout cujusvis Reip. statutis vel consvetudini id convenit, vel etiam si credatur illi qui à civitate in specie mandato instructus ad mutuum accipiendum Lauterb. *Comment. ad L. 27. ff. de R. C. cap 3. § 10. seqq.* Sande *lib. 3. tit. 2. def. 3.* Huber. *Præl. ad ff. tit. de R. C. §. 9.* Si enim administratori credatur, qualis est Consul, Thesaurarius, Camerarius, Quæstor, aut qui tantum aliquam curam rerum civitatis utpote Jurisdictionem temporalem habet, non autem illam repræsentat, non â civitate, sed tantum ab ejus administratore repeti potest creditum,

tum, nisi ejus versio probata sit *L. Civitas. 27. ff. de R. C.* Dn. Stryk *Disp. de Civitate obærata c. 2. n. 28.* Berlich. *Decis. 301. n. 1.* Patet hinc quantopere nocere possit creditori M. R. erga administratorem civitatis, cui affirmanti credit in hanc civitatis necessitatem vertendam esse pecuniam, sed an etiam eo vertatur inquirere erubescit, ut effugiat diffidentiæ notam apud eundem. Certè sic civitatem ad mutuum reddendum convenire nequit, sed prius probare tenetur, in quam civitatis necessitatem pecunia versa sit, aut saltem contra administratorem agendum *d. L. 27.* Mev. *P. 5. Dec. 229. & 386.* qui si locuples & facilis conventione, ac tandem creditor mittat metum reverentialem, & contra eum agat, suum quidem recuperare poterit, si verò non solvendo, inamem actionem retinebit, cum qui non habet, qvod perdat ejus periculo nihil sit *L 12. pr. ff. de Furt.* Harpr. *ad pr. J. Quib. mod. re contrah. n. 49.*

Quid si creditor ex M. R. non inquirat contra administratorem de versione creditæ pecuniæ

XIX. Si Commodatarium jam spectemus, cui supellex non adeò pretiosa commodato data, & is ex incendio suppellectilem illam salvam fecit, ne commodantem, quem honorat & veretur, ad iram moveat, pocula verò sua aliaque argentea vasa igni reliquit, plus fecit, quam ex contractu commodati facere tenebatur. Quamvis quidem commodatarius ad levissimam culpam teneatur, adeò ut & rem commodatam propriæ suæ præferre teneatur *L. 5. §. 2. & 4. L. 18. pr. ff. Commodat.* communi tamen calculo Dd. approbata est sententia, quod si res commodata vilior & propria pretiosior, commodatarius hanc præferre possit commodatæ Bonacin *de contractib. Disp. 3. qu. 1. punct. 6. n. 22.* Hahn *ad Wesenb. tit. Commod. n. 7. verb dummodo* Brunnem. *ad L. 5. ff. Commod. n. 13.* ut nec commodatarius pretium rei commodatæ sine sua culpa peremptæ commodanti refundere teneatur. Lugo. *de Just. & Jur. Disp. 8. sect. 10. n. 140.* Si æqvus tamen hic esse

Nocet sibi commodatarius ob M R. rem propriam pretiosiorem non præferens commodatæ in communi periculo

velit judex, non errabit, si commodanté ad conservatæ rei suæ vilioris pretium commodatario solvendum condemnet. Jacturam enim rerũ suarum facere in conservationem rei alienæ, est idem ac necessarias impensas in illam facere, quas magnas si fecit commodatarius, contraria actione repetere potest *L. 18. §. 2. ff. d. t.* Lugo. *d. sect. 10. n. 135. seqq.* Zœs. *ad ff. d. t. n. 12. in f.*

Pecuniæ depositæ usum concedens amittit privilegia depositi.

XX. In deposito aliam huc pertinentem speciem videmus. Sæpè fit, quod quis pecuniam suam deponat apud virum autoritate gravem tanquam fide omni digniorem, postea accidit virum istum à deponente rogare pecuniæ usum, quem denegare putat esse contra reverentiam depositario debitam, hinc usum pecuniæ depositæ concedit, verum si hic vereatur superiorem, nec sibi prospiciat cautela, daß er ihm zwar vergönnen wolle/ sich dieser deponirten Gelder zugebrauchen/ jedoch wolle er sich die privilegia depositi dergestalt reserviret haben/ daß künfftig keine retention oder compensation wegen ietzigen als künfftigen Gegenfoderungen darwider vorgebracht werden solte. *L. 24. & 26. §. 1 ff. Depositi* perdit omnia privilegia depositi, quæ sunt, quod retineri & compensari non possit *L. 11. C. d. t. L. f. §. 1. C. de Compensat.* sed quod ad arbitrium deponentis reddendum sit *d. L. 11. L. 1. §. 45. ff. eod.* quia prior obligatio novatur, & ex deposito mutuum fit Dn. Stryk *in Caut. Cont. Sect. 2. cap. 3. §. 9. & 10.* Perdit etiam privilegia Prælationis in concursu Creditorum, nam cum ob dominium in pecunia extante præferatur omnibus creditoribus *L. 31. ff. Locati L. 24. §. 1. ff. de reb. aut jud. possid.* postquam ob usum concessum ea est consumta, nihil nisi personale privilegium supererit, ob quod deponens ad quartam Creditorum classem rejicitur *de L. 24. §. 2. L. 7. §. 2. ff. depos.* Quin si forte usuras propter pecuniæ usum stipulatus sit, saltem chirogrophariis accensendus erit, qui ultimam credi-

creditorum classem constituunt, quibus post satisfactionem omnium, si adhuc ex bonis debitoris quid superest, demum satisfieri potest Brunnem. *de Concursu Cred. cap. 5. §. 61.* Tabor *in Racemat. Criminal. ad Artic. 169. in Respons. qu. 2. p. m. 287. seq.*

XXI Non insolens modus est quorundam hominum, quod de se jactitent divitias, agros & prædia aliis ostentent, ac famam immaculatam plenis buccis prædicent, quibus volunt videri fide dignissimi, ac in verbis suis omnem esse securitatem. Caveat talem qui ab illo rogatur ut pecuniam sibi det mutuo sine pignore & propter reverentiam ei debitam non erubescat pignora stipulari. Mutant homines mores, mutant fidem & omnis eorum voluntas est ambulatoria *L. 4. ff. de adim. & transfer. leg.* Bona quæ hodiè possident, ad tertium possessorem cras transvolata videbit, aut præter spem incendio aut alio infortunio perempta. Nisi ergò plus cautionis in re quam in persona quæsiverit creditor *arg. L. 25. ff. de R. J.* quem convenire poterit ad mutuum reddendũ? Debitor lapsus est facultatibus & nihil habet quod reddat, contra tertium autem bonorum suorum possessorem creditori nulla actio competit, necessario ergò in ipsum damnum spectat, quod audacius stipulando pignora ab illo debitore evitare potuisset. Idem talis periculum incurrit, qui quidem ab initio pro mutuo pignora accepit, sed exoratus à debitore, ne iram ejus sentiat, reddidit. Simplici enim istiusmodi restitutione pignus remissum censetur, & debitum jam ex nudo chirographo constabit. *L. 3. ff. de Pact. L. 8. ff. ad SCtum Vellej. L. 1. ff. de Liberat. Legat.* Negusant *de Pignor. Membr. 3. Part. 6. n. 20.* Franzk. *ad ff. tit. Quib. mod. pign. solv. n. 60. seqq.* Quare creditor, qui debitori redditione pignoris gratificari vult, audacter hanc clausulam adjiciat, quod jus pignoris redditione ista nequaquam extinctum esse debeat. Ita enim tutus erit credi-

Quid noceat creditori ex reverentia pignus à debitore non exigenti?

Vel ex eadem pignus reddenti.

creditor, qui jam pignus actione hypothecaria à quocunque possessore repetere potest. *L. 9. in f. C. de Remiss. pignor.* Brunnem. *ad L. 3 ff. de Pact.*

Fidejubendo quis se onerat. XXII. Jam Ordo nos ducit ad contractus verbales, quorum species est stipulatio, mediante quâ contrahimus Jure Romano fidejussionem *L. 12. C. de fidejussor* quæ tamen hodiè etiam nudo pacto initur Wissenbach. *ad ff. Part. 1. Disp. 27. th. 1.* Res amicitiæ est pro aliis fidejubere, quia facile fieri potest, debitorem non solvendo inveniri, quo casu fidejussor ejusque heres ad omne id, quod in obligatione est, solvendum tenetur *§. 2. J. de Fidejuss. L. 10. C. eod. L. 56. §. 2. ff. d. t.* De hoc incommodo Ecclesiastes *XXIX. 20. & 21.* hæc verba facit: **Bürge werden hat viel reiche Leute verderbet und hin und wieder geworffen wie die Wellen im Meer. Es hat grosse Leute vertrieben/ daß sie in fremden Landen müssen in der irre gehen.** E contrario non omnis quoq; fidejussor creditori prodest, multa enim sunt in jure beneficia, quibus â nexu fidejussionis se extricare licet. Facit sæpè status & fidejussoris conditio, utpote quia alieni fori, quia potens, rixosus est, quod creditori in eo non sit secura cautio Adeoq; etiam ille quem quis ex reverentia timere debet, creditori non satis idoneus videri potest, vix enim sine molestia actionem contra se admittet, & per illam honorem suum existimabit lædi, hinc contra nitetur omnibus mediis & modis. Si fidejussor sit cæteris partibus idoneus, non autem audet creditor ei præscribere talem obligationis formam, ex qua efficacissimè eum convenire potest, non deerunt effugia, quibus obligationem suam enervabit litemq; procrastinabit. Idcircò hic prudentiâ utendum, ne fidejussoris officium sit fallax & creditori detrimentosum, cui nihil vitii imputari potest, quando sibi suisq; rebus

Non eligendus fidejussor quem quis timet.

cavere,

cavere, & â ſe quovis modo damna futura avertere curæ cordiq; habet *arg. L. 2. C. de. Furt.*

XXIII. Et certè ut ſpecialiori caſu hanc rem contemplemur, nonne accidit, quod quandoq; mater pro amico vel amica apud Filium intercedat eumq; conmoveat, ut det mutuum amico iſti? Sanè ſi filius maternis his precibus aures præbeat, ne quid deneget parenti huic, matris ut fœminæ fidejuſſionem inefficacem ſentiet poſtmodum, quia SCtum Vellejanum ob ſexus fragilitatem mulierum fidejuſſiones inefficaces reddidit *t. t. ff. & C. ad SCt. Vellej.* Et quanquam modi non deficiant, quibus fœminæ ex fidejuſſione validè obſtringi poſſunt, ſi nempe beneficio SCti Vellejani renuncient, ſi poſt biennium ſe iterato obligent & alii de quibus *vid. Diſp. noſtra de Efficaci intercesſione mulierum* ſi tamen filius illis uti dubitet, metuens ne matri reverentiam ſubtrahat, quaſi fidem ejus ſuſpectam habeat, quando acrioribus modis ad fidejubendum eam adſtringit, manebit matris interceſſio inefficax. Si poſtea quædam ſuperveniant, quæ matris affectum mutare poſſunt, ut novum matrimonium aut alia cauſa, omninò difficile erit filio à matre ſolutionem impetrare, quem jam ſerò nimis pœnitebit metus illius reverentialis, qui quantus olim fuit apud ipſum, nunc tantus tamen eſſe non poſſit, ut convalidet matris interceſſionem.

Matris interceſſionem admittens non eſt ſecurus.

XXIV. Vidimus caſum in quo M. R. nocet creditori, videamus jam alium ubi nocet fidejuſſori. Non ſuffecit in genere mulieribus conſulere SCto Vellejano, ſed hoc etiam in ſpecie ſuccurrere voluit uxoribus pro ſuis maritis intercedentibus, quod, licet renuntiaverint huic beneficio, licet bis interceſſerint pro maritis, tamen inefficax maneat earum obligatio, ne blandimentis maritalibus ſeducantur, quibus comomotæ non tam libenter quam reverenter pro maritis

Et uxori pro marito ex M. R. intercedenti, quandoque nocet.

F ſpon-

ſpondere præſumuntur. *Auth. Si qua mulier C. ad SCt. Vellej. Nov. 134. cap. 8.* Berlich. *P. 2. Concl. 19. n. 55. ſeq.* Gomez. *2. Var. Reſol. c. 17. n. 9.* Attamen quando uxor prævia certioratione de vi SCti Vellejani, jurato renuntiat eidem & intercedit pro marito, quia non amplius inconſulto, ſed benè gnara juris ſui & deliberatò mariti obligationem in ſe recipit, eam tunc efficaciter teneri, communis eſt Ddum ſententia, ex principiis Juris Canonici repetita Struv. *Exerc. 21. th. 11.* Dn. Stryk. *in Caut. Contr. Sect. 2. cap. 6. §. 4. ſeq.* Zoeſ. *ad X. tit. de Fidejuſſ. n. 2.* Carpz. *P. 2. C. 16. Def. 1.* Jam caſus dari poteſt, quod uxor ex M. R. ad juratam renuntiationem jurium ſuorum à marito inducatur, quæ ſi ſic fidejuſſit, fruſtra implorabit deinceps beneficium SCti Vellejani, quia ad jura renuntiata non datur regreſſus, hinc ex fide pro marito data à creditore ejus ad debitum ſolvendum conveniri poteſt.

Debitor ob M. R. non repetens chirographum amittit except. non num. pec.

XXV. Ex contractibus qui literis ineuntur quotidiè celebratur contractus chirographarius, dato creditori chirographo, in quo quis ſpe futuræ numerationis fatetur, ſe mutuo accepiſſe pecuniam, quam redditurum ſe promittit *§. un. J. de Lit. oblig.* Contra obligationem ex chirographo ortam competit Exceptio non numeratæ pecuniæ, quam debitor intra biennium conventus opponit & negat ſe accepiſſe â creditore pecuniam, tantumque ſpe futuræ numerationis confeſſum eſſe quod acceperit, cujus effectus eſt, quod onus probandi numerationem rejiciat in creditorem *§. 2. J. de Except. L. 3. C. de non num. pec.* Quoniam verò hæc exceptio per modum actionis proponi poteſt, præfinitum eſt ei biennium, intra quod opponenda, poſtea non amplius admittitur, ſed creditor poſt biennium ad confeſſam pecuniam ſolvendam agere poteſt, quia contra debitorem tamdiu tacentem ſtat præſumtio, quod pecuniam illam revera acceperit. *L. 8. 9. & 14.*

§. 2.

§. 2. *C. d. t. L. 3. & 4. C. de Condict. ſine cauſa.* Cum autem doceat experientia, in offerendis edendisque chirographis faciles eſſe homines, maximè ſi ab illo, cui ad reverentiam obſtricti, petant mutuum, ut eum alliciant ad pecuniam eo citius numerandam, ſi ipſi poſtea, hac numeratione non ſecuta, de chirographo dato proteſtari erubeſcant, jus, de quo jam diximus, poſt biennium ita condemnabit eos, ut â ſolutiooe confeſſæ pecuniæ amplius liberari nequeant. Et hoc jus adeò ſtrictè nonnulli obſervari volunt, ut ne quidem cum onere probandi debitorem poſt biennium excipientem audiendum putent, quia poſt id tempus ſolus effectus ſcripturæ remanet, quod firmet obligationem, quæ per contrariam probationem planè everteretur. Vinn. *ad §. un. J. de Liter. oblig. n. 9.* Franzk. *Exerc. Inſt. 10. qu. 10.* quorum ſententiæ tamen nos non putamus ſubſcribendum eſſe, cum lapſus biennii tantum inducat præſumtionem juris de facta numeratione, talis verò præſumtio admittit probationem in contrarium. Undè verior eſt contraria ſententia, quod exceptione doli debitor etiam poſt biennium audiendus ſit, & hoc tam ex æquitate, quam jure, quia exceptio doli perpetua eſt. *L. 3. C. de non num. pec.* Bachov. *ad Tr. V. 1 D. 20. th. 2. lit. C.* Brunnem. *ad d. L. 3. n. 6.* Mev. *P. 2. Dec. 22.* Zanger. *de Except. P. 3. c. 12. n. 24.* Faber. *ad Cod. lib. 4. tit. 20. def. 1. n. 5. & 6.*

An poſt biennium debitor cum onere probandi excipere poſſit? aff.

XXVI. Ad contractus conſenſuales jam transeamus, primumq; ad Emptionem Venditionem. Ut venditor fidem habeat de pretio ſæpè cauſatur M. R. erga emptorem, quem non audet monere, ut paratam pecuniam ſolvat. Hinc verò ob venit venditori periculum, quod excidat dominio rei, alias per nudam traditionem non transmiſſibili. §. 41. *J. de R. D.* Ex quo contra tertium poſſeſſorem in caſu depauperati emptoris non habet rei vindicationem *L. 3. ff. de O. & A.* uſuras à die tradi-

Venditor qui ex reverentia erga emptorem fidem habet mercium amittit dominium.

F 2 tionis

tionis nullas accipit, quia emptor ob dilationem ad ſolvendum conceſſam non invenitur moroſus, ſed demum illas petere poteſt à die factæ interpellationis *arg. L. 88 ff. de R. J. L. 40. ff. de R. C.* Franzk. *ad ff. tit de A. E n. 431.* Barboſa *ad L. 3. C. de A. E. n 21.* & in concurſu creditorum prælationis jure amplius uti non poteſt. Brunnem. *de Proceſſ. Concurſ. Credit. cap. 5. § 7.*

Quid circa venditionem nominum attendendum.

XXVII. Eſt quoque venditio actionum & nominum, quæ ut valeat præcipuè requiritur ne illis vendantur, qui conditioně debitoris deteriorem reddere poſſunt, quales ſunt potentiores debitore ceſſo, ita ut facta his venditione venditores jacturâ nominum mulctentur, emptores verò pœnâ arbitraria *L. 2. C. Ne. lic. potent. Patrocin. litig. præſt.* Brunn. *de Ceſſ. act. cap. 2. n. 2.* Omnis verò ille per Potentiorem intelligitur, qui talis eſt vel ratione Juriſdictionis vel divitiarum vel privilegii aut alius ſimilis cauſæ, & in genere: quicunque in tali ſtatu conſtitutus eſt, ut alterum terrere, premere & opprimere poſſit, ille hic venit nomine Potentioris Dn. Joh. Sam. Stryke *de Potentiore Ceſſionario cap. 3. §. 22.* Ex hac materia nobis inſerviet caſus, ſi creditorem, ut fit frequenter, ſupponamus, qui ex diffidentia erga debitorem ſuum de facienda ſolutione, nomen ſuum cedit alicui, quem vel propter favorem in aula vel divitias ſuas iſtud à debitore facilius conſecuturum præſumit, uti Collegiis Jeſuitarum in locis ubi Evangelicorum cauſæ tardius tractantur ſæpè nomina cedi experimur. Jus eſt hoc caſu ceſſionarii, quod actiones ceſſas in ſuam utilitatem exercere poſſit, ex perſona tamen & jure cedentis *L 4. & 9. C. de Procurat. L. ult. C. Quando Fiſc. vel privat.* debitoris autem ceſſi, quod omnes exceptiones, quæ competebant contra cedentem, etiam contra ipſum ceſſionarium opponere poſſit, ne iſtiusmodi ceſſionibus defenſio auferatur debitori, qui adhuc tutus eſſe poterat contra venditorem. Lenz. *de Nominib. ceſſ.*

cap.

cap. 32. n. 10. Sande *de Act. ceſſ. c. 13. n. 2.* Præterea etiam in caſu venditi nominis potentiori tam contra venditorem quam contra emptorem ſupra memorata pœna obtinet, quia ad ſupprimendum debitorem venditio nominis facta præſumitur Aſt an audet quoque omnis debitor contra potentiorem ceſſionarium jura ſua allegare? nonne magis ſilet ne modo in ipſius reverentiam impingat, & contentum eum eſſe oportet, dummodo aliqualiter contra ceſſionarium conſervetur. Quod benè ponderarunt, qui hodie plané ab uſu dictam pœnam receſſiſſe ſtatuunt Grönwegen *de Legib. abrog. ad d. L. 2.* Franciſc. Chryſtin. *in addit. ad Philiber. Bugnion. de Legib. abrogat. Lib. 1. art. 225. p. 213.* ſed quanto cum damno debitor relinquatur, cum quisque videt, non opus eſt docere.

Ceſſus debitor potentiorem ceſſionarium cum damno ſuo timet.

XXVIII. Feudum à patre alienatum filius regulariter revocare non poteſt, quia in illud ſuccedit jure hereditario, heres verò factum defuncti inpugnare non poteſt *2. F. 51. §. Filius L. 14. C. de. R. V.* Struv. *in Syntagm. Jur. feud. cap. 13. th. 16. n. 6.* Feudum tamen quod eſt ex pacto & providentia, ſi filius patris heres eſſe nolit Anton *Diſp. Feud. 10 th. 4. lit. b.* Carpz. *P. 2. C. 48. D. 10* Item feudum illicitè ſeu ſine conſenſu Domini â patre alienatum Schultz *in Synopſi Jur. feud. cap 10. n. 99.* nec non feudem, in quo filius non jure ſuceſſionis ſed retractu ex jure Protimiſeos reſtituto pretio uti velit, is revocare poteſt, quia his caſibus non ut heres, ſed ut agnatus conſiderandus, qui non, impugnat alienationem patris, ſed ſe tantum in locum extranei ſurrogari petit Schultz *d. l. n. 100.* Stryk *in Exam. Jur. feud. cap. 20. qu. 10.* Verum quid ſi filius viventem Patrem vereatur, & intra annum, ut fieri debet *2. F. 26. §. Titius.* Feudum alienatum non revocet, an audiendus poſt annum ſi forſan interea mors patris ſecuta? Non putamus, quia pro regula

Filius ex M. R. feudum à patre alienatum intra annum non revocans poſtea non amplius auditur

 traditum

traditum eſt, nunquam reverentiam patris juſtam excuſationem præbere, niſi appareat tale quid interveniſſe, quod juſtum terrorem alicui incutere poteſt, quale foret hoc caſu ſi verbis minatus fuiſſet pater, aut verbera indixiſſet, ſi filius feudum revocare ullo tempore præſumeret Hartm. Piſtor. *Lib. 2. qu. 13. n. 30.*

Relocatio ex M. R. facta quid locatori prejudicet.

XXIX. Quamvis tacito conſenſu ab initio Locatio & Conductio vix fieri poſſit, ſemel tamen contracta, ſi conductor patiente locatore tempore conductionis impleto in conductione per aliquot temporis ſpatium, quod judex pro ſuo arbitrio determinabit, manſerit, renovari poteſt cum iisdem qualitatibus & pactis, quibus prior conſtabat *L. 13. §. f. ff. L. 16. C. Locat. Conduct.* Quando itaq; non expedit locatori, ut conductor, quem venerandum habet, continuet conductionem, denũtiatione ſua hanc impedire debet Frantzk. *ad ff. tit. Locat. Conduct. n. 21.* Sande *lib. 3. tit. 6. def. 1. &. 2.* Quod ſi timeat conductorem, nec ita denuntiet eidem, de novo cum eo locationem inibit. Et quidem in prædio ruſtico in annum, utut prima locatio fortè in longius tempus facta *d. L. 13. §. f.* quia fructus, quorum gratia reconductio facta intelligitur, demum intra anni ſpatium uniformiter percipiuntur. Si autem non uniformiter, ſed de triennio in triennium, de quinquennio in quinquennium omnes fructus percipi poſſunt, relocatio etiam ad iſtud tempus extendenda erit Brunn *ad d. L. 13. n. 16.* In prædio verò urbano, cujus quolibet tempore uniformis eſt uſus, relocatio facta dicitur in illud tempus, prout antea quisq; habitavit *d. L. 13. §. ult.* Quorum tamen verborum duplex habetur ſenſus, nam velle videntur, quod relocatio videatur facta ſaltem ad tempus, quo poſt factam primam conductionem conductor habitavit. Illa etiam ſenſum habent, quod videatur facta in id tempus,

ad

ad quod fuit prima locatio. Priorem explicationem tenent Frantzk. *c. l. n. 17. seq.* Müller *ad Struv. Exerc. 24. th. 7. lit. λ* Lauterb. *Coll. Theor. Pract. tit. Locati. §. 9.* posteriorem defendit Dn. Hoppe *ad pr. J. Locat. Conduct.* quam magis legalem esse existimamus, quia alias non videretur relocatio inita, sed saltem conductori ad aliquod tempus patientia indulta, qua mutatâ finiri posset locatio pro locatoris arbitrio.

XXX. Societatem de rebus lucroq; & damno communiter habendis quandoq; Pater cum Filiis suis init. Hujus contractus fundamentum est æqualitas, ut contrahentes sine respectu ad personam sola habita ratione rerum collatarum aut operarum præstitarum in lucro & damno habeant æquas portiones *§. 1. J. L. 29. pr. L. 6. & 80. ff. pro Socio* Ziegl. *de Jurib. Majest. L. 2. c. 3. §. 26. seqq.* nisi per conventionem inæquales partes determinatæ, propter unius majorem operam aut pecuniæ partem collatam, tunc illæ uti placuerunt, servandæ erunt *d. §. 1. & 2.* si modo non conventum ut unus ferat omne lucrum, alter omne damnum, quia hæc species conventionis tanquam Leoninæ Societatis penitus prohibita *L. 29. §. 2. ff. d. t.* Harprecht ad *§. 2. J. d. t. n. 15.* Huber. *Prælect. ad. Inst. d. t. §. 3.* Sit itaq; Patrem â Filiis suis sociis plus lucri petere aut minus damni sufferre velle, quam ratio fert societatis aut conventio inita, illi respectum reverentiæ habere non tenentur, ut propterea jure competente cedant. Si cesserint tamen, videbunt M. R. ad redintegrandam causam illis prodesse non posse, sed damnum illud tolerabunt quod jure societatis avertere poterant. Cumq; forte ex isto metu â communione illa, quæ fœcunda mater discordiarum salutatur, *L. 77. §. 20. ff. de. Legat. 2.* recedere dubitent, etiam citra necessitatem in sui dispendium cum patre societatem continuabunt, quia juris certi est,

Filii cum Patre societatem contrahentes ex M. R. ne quid remittant de jure suo.

eſt, ſocium ſocietati etiam invito altero ſocio renuntiare poſſe, ſi ſine dolo & in tempore renuntiatio fiat §. 4. *J d. t. L. 14. 17.* §. 1. *L. 65.* §. 3. *ff. pro Socio.*

Quando Mandatarius mitiori quam mandans pœnâ afficiendus propter reverentiæ erga mandantem reſpectum.

XXXI. Cum alias Mandatarius cum Mandante ex delicto mandato & commiſſo pari poena afficiatur, quia mandato turpi parere non debebat *L. 15. ff. ad Leg. Cornel. de Sicar.* §. 7. *J L. 6.* §. 3. *ff. Mandati* pœna tamen illi remittitur, ſi juſſum ſecutus illorum, quibus reverentiam debebat ut Domini, Patris, Magiſtratus &c. & ita deliquerit *L. 157. pr. L. 167.* §. 1. *L. 169. pr. ff. de. R. J. L. 37. ff. ad. L. Aquil.* Hæc tamen ſententia ut procedat requiritur, ut delictum leve ſit, quod â mandatario commiſſum, utpote ſi filius ex patris mandato laqueos eo loco poſuerit, quo jus ponendi non habuit, & pecus vicini in eos inciderit *d. L. 37. &. L. 29. pr. ff. eod.* Si enim grave & atrox eſt delictum, quale eſt homicidium, â pœna excuſari non poteſt mandatarius, ne atrocia delicta in ſuis autoribus impunita maneant, & perniti oſo exemplo alii ad tale quid audendum invitentur *L. 20. ff. de. O. &. A. L. 8. C. ad. Leg. Jul. de. vi. L. 2. C. de. Sepulchr. violat.* Indulgendum quidem hic aliquid eſt huic metui, quia etiam fatua & injuſta cauſa excuſationen operari poteſt apud judicem, aſt tantum non indulgendum, ut ab omni pœna mandatarius eximatur. Extraordinariè enim, & ita tamen mitius quam ſi reverentialis metus abfuiſſet, puniendus erit. Jul. Clar *lib. 5. ſentent.* §. *ult. qu. 60. n. 16.* Menoch. *de. A. J. Q. Caſ. 354. n. 12. & 22.* Tiraquell. *Tract. de. Pœn. temp. cauſ. 34. ſeq.*

Non expedit ſemper conſilium ſequi viri venerandi.

XXXII. Conſiliis ſæpè magna vis ineſt, ut ad ſequendum invitent, & tunc inprimis quando ab homine proveniunt, quem veneramur & metuimus, quia accipiens conſilium cogitabit facile, niſi ſequatur iſtud, virum illum venerabilem hoc ægrè laturum eſſe, eumq; ſibi in aliis rebus dubiis

conſilio

consilio suo non adfuturum, quasi spreverit antehac illum, & ad consulendum sibi ipsi satis sufficiat. Sed cujus damno erit, si, qui secutus est consilium, sinistrum postea ejus sentiat eventum, utpote si vir senex & de experientia clarus, Mevio dedit consilium fœnerandi pecuniam suam, Mevius autem dedit debitori non satis idoneo, â quo nec sortem recuperare nec usuras accipere potest, certè hoc damnum ad senem non pertinet sed ad solum Mevium, quia nemo alterius consilia sequi obligatur, sed liberum habet arbitrium apud se explorare, an datum consilium expediat, & an illud sequi possit an verò negligere velit. Consilia enim excitant tantum ad deliberandum, sed non obligant ad sequendum *§. 6. J. L. 2. §. ult. ff. Mandati.* Quod procedit, si, uti casum figuravimus, generale sit consilium, quod nullis persvasionibus conjunctum, quibus quis ut illud sequatur inducitur, aut si non sit consilium fraudulentum. Ex speciali enim & fraudulosо consilio dans illud etiam accipienti ad damnum refundendum obligatur, quod indè obvenit, & quidem priori casu mandati actione conveniri potest, quia tale persvasorium consilium notissimos consilii terminos egreditur, & in mandatum abit *L. 6. §. 5. ff. d. t.* in posteriori autem casu contra eum actio de dolo competit, ne alicujus dolus aliis noceat *L. 47. ff. de. R. J. c. 62. X. de. R. J. L. 26. §. fin. ff. de. Noxal. act.* Lauterb. *de Consil. eorumq. jure Part. 2. cap. 1. & 2.* Opus tamen est, ut contra consilium dantem fraus & persvasiones probentur, quia facti sunt, quæ non præsumuntur, præcipuè quia omnis præsumtio fit in partem meliorem *L. 51. ff. pro. Socio. L. 56. ff. de. R. J.* Scheffer. *Lib. 2. Pract. quæst. 5. n. 111.*

XXXIII. Ut ex quasi contractibus hic quoq; aliquam speciem attingamus, hereditatis & rerum communio se præ- *In rerum & hereditatis communione*

cæteris

grave est socium ex reverentia timere.

cæteris considerandam offert. Accidit præter intentionem, quod quis, vel ex lege vel facto hominis scilicet dispositione Testatoris vel donantis, cum viro aliquo venerando in rei alicujus communionem incidat. Vir ille difficilis est ad expensas dandas, quæ in rei conservationem requiruntur, pronus verò in lucri portiones, & quidem majores recipiendas, quam fert pars sua in re communi. Quando alter qui rem communem administrat in ejus utilitatem quædam facienda suscipit, vir ille prohibet, & quia in re communi melior ratio prohibentis est *L. 28. ff. Commun divid.* ejus opinio prævalet, hinc in discordias & rixas occasio nascitur. Isti si obstet metus reverentialis, quo minus â communione discedat, uti potest de jure, quia nemo invitus in communione detinendus, quæ mater discordiarum appellatur *L. 77. §. 20. ff. de. Legat. 2. L 8. ff. & L. f. C. Commun divid.* adeò ut & pars nolentis dividere sequestrari, & reliquis sociis suæ portiones adjudicari possint Brunn. *ad Wes. tit. Famiil. ercisc. qu. 20.* indies crescentem numerum molestiarum sentiet. Præterea propter administrationem rei communis ad levem culpam præstandam & ad rationes reddendas alteri manet obnoxius *L. 20. ff. Commun. divid, L. 25. §. 16. ff. Famil. ercisc.*

In quantum sibi noceat creditor debitorem quem veneratur ad solutionem non compellans.

XXXIV. Paucis etiam ostendemus, quid Metus reverentialis circa modos dissolvendi obligationem operetur. Qui ex isto Patrem, Dominum, Præceptorem, &c. non interpellat de solutione facienda, & ne quidem tunc, quando â solvendis usuris cessant, primo ratione usurarum sibi præjudicat, quod nullas amplius exigere possit, quando ad alterum tantum creverint, seu sortem exæquaverint *L. 26. §. 1. ff. de. Condict. indeb. L. 27. §. ult. C. de. Usur.* Sande. *lib. 2. Decis. Frisic. tit. 14. def. 5.* deinde etiam ratione sortis,

quæ

quæ propter varios & inopinatos casus facile perire potest, dum debitor ad incitas redactus. Posito quoq;, non equidem debitorem in tantam egestatem conjectum esse, ut omnibus mediis solvendi destituatur, pauper tamen factus, erga quem creditor reverentiam habere debet, beneficium competentiæ habet, vi cujus creditor solidum ab ipso exigere nequit, sed alimenta ex bonis suis ei relinquere tenetur pro conditione & qualitate personæ debitoris *L. 13. & 125. ff. de V. S. L. 173. ff. de. R. J. §. 37. & 38. J. de. Act.* Dn. Stryk. *de Jure Reverent. Diss 2 Membr. 2.* Carpz. *P. 1. C. 32. D. 16.* Coler. *de Proc. Execut. P. 2. c. 3. n. 120.* Mantz. *Decis. 3. qu. 3. & 4.* & de residuo solvendo demum agere potest, quando debitor ad pingviorem fortunam pervenit, ac interea spe fore ut tandem solvatur contentum vivere oportet Hartm. Pistor. *lib. 2. tit. 18. Observ. 2. n. 9.* Hunn. *in Encyclop. Jur. P. 2. tit. 29. c. 3.*

Debitor à creditore solutionem acceptare recusante se oblatione debiti liberare potest.

XXXV. Viceversa debitor, à quo creditor solutionem sortis unâ cum usuris acceptare recusat, ut in futurum ad usuras præstandas illum obligatum retineat, retinet periculum sortis, quando metuit contra creditorem adhibere remedia, quæ in tali casu pro dissolvenda obligatione concesserunt jura. Potest enim debitor, qui rerum suarum liberam administrationem habet, creditori suo offerre solutionem debiti *L. Acceptam. 10. C. de. Usur. L. 9. C. de. Solut.* Quæ oblatio tamen fieri debet reali debiti repræsentatione, ejusq; totali cum usuris, in eadem qualitate & bonitate, quâ fuit tempore contractus, loco opportuno & idoneo, tempore justo, testibusq; præsentibus. Si oblatam hanc solutionem creditor acceptare recuset, debet debitor competentem judicem adire, ei factam oblationis recusationem recensere, coram eo pecuniam integram, aut aliam rem

debitam exsolvere, solutam obsignare & in curia aut alio securo loco deponere, tandemq; ibi depositam relinquere vid. Schultz. *de Oblatione, Obsignatione & deposit. pecun. deb. cap. 4.* Francus *de Fidejuss. c. 7. n. 38.* Negusant. *de Pignor. P. 5. pr. M. 3. p. 2. n. 9.* Crusius. *de Jure. offerendi cap. 9.* Factâ hac solenni oblatione, debitor invito creditore ipso jure liberatur, usuras amplius præstare non cogitur, pignora & fidejussores liberantur, & periculum ac interitum rei debitæ non amplius sustinet. Res autem illa deposita arbitrio creditoris jacet, quam quidem pro lubitu petere potest, debitorem tamen amplius convenire nequit, sed agens exceptione solutionis repellitur *d. L. 19.* Schultz. *d. l. cap. 5.* Bartol. *ad L. 13. ff. de. Distract. & pignor.* Zanger. *de Except. P. 3. c. 2. n. 83.*

M. R. quid obstet creditori in delegatione debitoris.

XXXVI. Posset creditori quoq; nocere ex M. R. consentienti in debitoris delegationem, si ille pupillum sine tutoris sui autoritate in sui locum delegaret, & in eum creditor consentiret. Nam hoc casu quidem debitor delegans liberatur ab obligatione sua *§. 3. J. Quib. mod. toll. oblig.* verum creditori pupillus delegatus inutilis est, quia sine autoritate tutoris obligari non potest *L. 1. in f. ff. de Novat.* & creditori M. R. alleganti regeritur, quod, qui cum aliquo contrahit, non debeat esse ignarus ejus conditionis cum quo contrahit *L. 19. ff. de R. J.*

Ob injurias illatas seponenda reverentia erga Magistratum & Ecclesiæ Ministrum.

XXXVII. Transeamus ad delicta. Quamvis pro Magistratu aut Ecclesiæ Ministro stet præsumtio, quod, quâ usi acerbitate erga aliquem, ea non sint usi animo injuriandi, sed potius corrigendi aut corripiendi delinquentem *L. 2. C. de Offic. Civil. judic,* attamen si constet, quod fiduciâ officii sui aliquem injuriosè tractaverint, vel quod Ministri Ecclesiæ odio & stomacho indulgentes in publico suggestu

non

non tam vitia quam perſonam notare intenderint, & ex privato affectu verbis injurioſis in aliquem invehere auſi ſint, illum nominando vel ita deſcribendo, ut omnes quis ille ſit intelligere queant, injuriarum nomine etiam conveniri poſſunt, nec propter officium ſuum excuſari merentur. De Magiſtratibus textus eſt in *L. Nec Magiſtratibus 32. ff. de. Injur.* ad quam vide Heber. *de Fiducia Magiſtratus* vom ungerechten Obrigkeitl. Ampts-Trotz De Eccleſiæ Miniſtris verò agit *Rec. Imper. de Anno.* 1530. §. 55. *in f.* conf. Groſſgebauer in der Wächter-Stimme. *cap.* 9. Carpz. *in Jurisprud. Eccleſ. lib. 3. Def. 98. n. 13.* Wiſſenbach. *ad ff. P. 2. Diſp. 30. th. 17.* Harprecht. *ad. §. 11. J. de Injur. n. 31.* Müller. *de Pœnitent. Eccleſ. cap. 4. n. 69.* Qui ergò ex quadam reverentiæ religione erga iſtas perſonas, cum reverâ injuriam ab illis paſſus ſit, nollet illam vindicare, ſed mallet tacitè deglutire, ſi præter reverentiam nullam aliam haberet cauſam, ob quam contemnere poſſet illatam injuriam, is exinde non ſaltem præſumtione pravi hominis ſeſe oneraret, ſed & viri indecoris, qui ex vana timiditate ad libertatis & juris ſui defenſionem ſe nollet accingere, cum tamen non privata ſed publica injuriarum executione honoris ſui rationem habere poſſet Pufend *Diſſ. de Exiſtimatione* §. 14. Simon. *Diſp. de Act. injur. Sacerdot concernent Membr. 2. th. 2. ſeqq.*

A delictis committendis ob M. R. erga ſuperiorem rectè abſtinemus.

XXXVIII. A delictis committendis juſtiſſimè abſtinemus ex M. R. ſive eundem habeamus erga Deum, ſive erga ejus in his terris Vicarios. Ita â perjurio vel â blasphemiis ob iſtum metum nobis rectè cavemus, quandoquidem non ignoramus, iſtiusmodi delicta tam Deum habere ultorem *2. Reg. XIX. add. Levit. XXIV. 13. 14.* quam quoq; Judicem in his terris, ne ex contemptu Dei integræ Respubl. & ci-

 vitates

vitates puniantur, aut per terræ motus, pestilentias vel fames intereant & devastentur *Nov. 77. c. 1. §. 2. Rec. Imp. de Ao. 1548. Tit.* Von Gottes-Lästerungen §. Nachdem - Blasphemia enim, quæ immediatè in Deum commissa, punitur hodiè ultimo supplicio, & quæ mediatè per vulnera & sacramenta Christi, pœnà pecuniariâ, relegationis vel carceris *Jus. Culm. lib. 5. P. 2. tit. 1. cap. 1. & 2.* Carpz. *Pr. Crim. qu. 45. n. 17. seqq.* Perjurium autem in casu violatæ Urphedæ, pœnam abscissionis duorum digitorum, quibus juratum, habet, in aliis causis pœnam arbitrariam, quæ ad mortem extendi potest, & simul perjurus damnatur ad restitutionem damni Læso ex perjurio illati *Artic. 107. & seq. Const. Crim. Carol. Jus. Culm. d. P. 2. tit. 3. cap. 1. & 2.* Dantziger Wilkühr *P. 2. c. 6. art. 9.* Carpz. *qu. 46. n. 43.* A. maledictis quoq; erga Principem ob istum metum abstinendum est, de quorum Pœna Theodosius, Arcadius & Honorius àgunt in *L. un. C. Si quis Imper. maledix* ut, si ex ebrietate maledicta proveniunt, sint condonanda, si ex levitate, contemnenda, si ex insania commiseratione digna, si verò ex injuria, remittenda. Quod verbum remittere non capiendum de plenaria condonatione, uti quidem putat Perez. *ad C. d. t. n. 2.* sed ejus sensus est, quod judex ordinarius de hujusmodi injuriis cognitionem sibi arrogare non debeat, sed conviciantem remittere teneatur ad Principem maledictis ejus affectum, ut is ipse dicti & Personæ qualitate perpensis dignoscat, anne pœnâ & quâ talis convitiator afficiendus sit Theodoric *Judic. Criminal. cap. 5. a. ph. 4. n. 52.* Ziegl. *de Jurib. Majest. lib. 1. cap. 2. §. 31.*

Pœna Blasphemiæ.

Et violatæ Urphedæ.

Pœna maledictorum in Principem.

XXXIX. Optandum esset, Metum hunc reverentialem semper causam existere apud inferiores, ut â delictis sibi caverent, sed constat, quandoq;è illum homines accendere

Crimen læsæ Majestatis ob solam scientiam punitur.

dere ad delinquendum, ut patebit ex ſequentibus exemplis. Crimen læſæ Majeſtatis, ut eſt atrociſſimum, ita etiam multis ſingularibus in jure eſt munitum, inter quæ refertur, quod illo quoq; crimine implicetur, qui modo ſcientiam ejus habuit, nec id detexit, ita ut eadem cum vero delinquente affici poſſit pœna, licet hunc ope aut conſilio non juverit *L. 5. §. 6. C. ad Leg. Jul. Majeſt. verb. conſciis.* Ziegl. *d. l.* §. *47. ſeq.* Huber. *Præl. ad ff. d. t.* §. *4. vid. Diſp noſtra de Scientia delicti punita Sect. poſter.* §. *19.* Diſſent Wiſſenbach. *ad ff. P. 2. Diſp. 34. th. 13.* Hoc exemplo ſuo probat Franciſcus Auguſtus Thuanus, Jacobi Auguſti Thuani Præſidis Parlamenti Pariſienſis & Hiſtorici incomparabilis filius, qui, quod noverat Cincqmarium Ludovici XIII. Regis Galliæ Equitum Magiſtrum contra Regem ſuum & Cardinalem Richelium conſpirare, & hanc conſpirationem non detexerat, A. 1642. ultimo ſupplicio affectus, â quo liberari non potuit, licet allegaret â Cincq mario ſibi fuiſſe perſvaſum, iſtam conſpirationem eventu ob intervenientem pœnitentiam carituram; quin licet probaret, ſe ſalva ſua exiſtimatione & ſine gravi periculo iſtius conſpirationis potentes complices, qui erant Dux Aurelianenſis & Dux de Bouillon convincere non potuiſſe vid. *L. 8. in f. C. de Calum. L. ult. C. de Accuſat. L. 3. C. ad L. Jul. Majeſt.* Harprecht. *ad* §. *3. J. de Publ judic n. 52.* Ziegl. Im Labyrinth der Zeit *n. 135* Eraſm. Franciſci. im hohen Trauer-Saal *Part. 4. hiſt. 33. & 34.* Apparet exindè quam malè ſaluti ſuæ proſpiciat filius, qui ex reverentia erga patrem proditoria ejus conſilia celat, quem ab ultimo ſupplicio non excuſabit, quod ex M. R. tacuerit, nam Patriæ ſalus ſaluti patris longè præferenda eſt *L. Minime. 35. ff. de Relig. & ſumpt. funer.* Perez. *ad Cod. tit. ad L. Jul. Majeſt. n. 10.* Zœſ. *ad ff. d. t. n. 12. & 13.*

Exemplum Thuani junioris.

Cavendum filio, ne id rejiciat ob reverentiam erga patrem.

XL. Non

Exempla Infanticidii ex metu erga parentes commissi.

XL. Non fingeremus casum, nisi ex actis constaret, infanticidia quandoq: committi â matribus, ex metu erga parentes eorum, ut justam iram admissæ imprægnationis evitent. Ita enim apud Carpz. *in Prax. Crim. qu. 18. n. 52. & 53* de duplici casu legimus, in quorum primo ita pronuntiatum. **So möchte sie wegen der an ihrem eigenen Kinde begangenen und bekandten Mord-That nach Gelegenheit desfals/ weil sie in grosser Angst gewesen/ und was sie gethan wäre aus grosser Furcht vor des Mannes Mutter geschehen/ wegen der beysorge die Mutter hätte doch hernacher dem Sohn ihrem Ehmanne angezeiget/ das er von ihr entlauffen wäre/ und da sie kranck worden/ hätte sie mit diesen Worten die Mutter umb GOttes willen gebeten/ Muttrichen/ Muttrichen holet mir die Wehmutter/ aber solches nicht erlangen noch erbitten können/ mit dem Schwerd vom Leben zum Tode gerichtet und gestraffet werden.** In altero casu his verbis sententia concepta! **Es wolte denn die hohe Obrigkeit in Ansehung/ das sie sich ihrem anzeigen nach vor ihrem Vater gewaltig gefürchtet/ Gnade erweisen/ auff den Fall möchte sie mit dem Schwerd vom Leben zum Tode gerichtet und gestraffet werden.** Ex utraq; sententia constat, profecisse hunc metum reverentialem in crimine Parricidii ad mitigationem pœnæ, quæ gladii fuit, cum dictanda fuisset alias pœna culei, nempe quia quælibet justa opinio, & sic etiam metus iste excusat & â pœna ordinaria liberat Carpz. *d. l. n. 49. seq.*

An invasum â persona veneranda illi parcere & cædem con-

XLI. Hic quæritur, si persona me invadat, erga quam mihi est metus reverentialis, & ab ejus invasione mihi immineat vitæ periculum, an isti tenear parcere & cædem contra

contra me intentatam admittere? Nos, ut paucis respondeamus, tuemur negativam sententiam, firmissima tamen ratione munitam, quod in pari cum altero periculo ex naturali amore sui ipsius, quilibet sibi ipsi potius quam alteri consulere teneatur, ne alias charitas in proximum fiat crudelitas in se ipsum. Nemini enim hominum jus quoddam in se ipsum aut vitam suam concessum est, hinc nemini quoq; permissum est, ut patiatur ab alio vitam sibi injustè auferri, cum parum absit, ut hoc modo se ipsum occidisse videatur Farinac *Pr. Cr. qu. 125. n. 23.* Hilliger. *in Donell. lib. 17. c. 2. lit. D.* In Principe saltem exceptio est, qui me invadens, non ut putat Bachov. *ad Tr. V. 2. D. 32. th. 6. lit. f. & ex eo* Struv. *de Vindicta privata cap. 4. aph. 4. n. 1.* latronis personam induit, sed Princeps manet, quoniam uti dominia, ita & imperia delinquendo non amittuntur, nisi lex id statuat. Itaq; Ille persona sancta manet & multis utilis, cui cum cæde invasi etiam cedendum, ne in periculum tota Respublica perducatur Grot. *de J. B. & P. Lib. 1. cap. 4. §. 7. n. 6.* Dn. Becman. *Diss. de Pietate Subdit. erga Princ. cap. 2. §. 8.*

contra se admittere teneatur? Neg.

Nisi Princeps invadat.

XLII. Præter Principem autem nemo alius erit, qui ob metum reverentiæ in vitæ discrimine ab invaso conservari deberet, ne quidem Dominus feudi. Existimat quidem Dn. de Rhets *Comment. in Jus. feudale commun. Lib. 1. tit. 5. p. 228.* in æquali periculo vasallum Domini salutem propriæ præferre teneri, ex hac inprimis ratione, quia vasalli militum jure censentur, quibus turpe non solum, sed etiam capitis periculo foret, stipendio emptam animam in prælio pro domino reddere horrere. Verum quando consideramus vasallum ut vasallum, qui non simul subditus est domini, non potest ille commodè censeri jure militum,

An vasallus à Domino feudi invasus cum cæde sua eum conservare debeat? Neg.

qui pacto pro ſtipendiis obligantur ad vitam perdendam pro ſalute domini, quod pactum ubi non expreſſè interpoſitum, nec initum præſumitur inter vaſallum & dominum pro ſolo feudo conceſſo. Hinc ex ordinatæ charitatis officio etiam hic vaſallus prius ſui rationem habere tenetur *arg. L. Præſes 6. C. de Servit.* & demum poſtea domini. Certè, ſi modo caſus ita formetur: An ſcilicet Nobilis â ruſtico aliquot jugera feudi nomine tenens vitam ſuam vitæ ruſtici poſtponere debeat? Deciſio in oculos incurret Dn. Stryk. *in Exam. Jur. feud. cap. 23. qu. 39.*

Filia patri ad inceſtum obſequioſa pœna capitis non afficitur

XLIII. Ex ratione in fine §. *40.* prolata decidi poteſt caſus de filia cum patre inceſtum committente, an poſſit pœna inceſtus ordinaria remitti. Et ſi adhuc minorennis fuerit, & pater eam blandis verbis ad inceſtum pellexerit, perſvadendo eidem, quod ſine exceptione in omnibus rebus ſibi morem gerere teneatur, filia autem patrem timens in ſui copiam conſenſerit, hoc caſu remiſſa pœna gladii, quâ ordinariè inceſtus inter aſcendentes & deſcendentes punitur, illa ſaltem virgis cæditur & in perpetuum relegatur Carpz. *qu. 72. n. 47. ſeqq. & P. 4. C. 22. D. 3.* Müller *ad L. 4. ff. de R. J.* Reſpicitur nempe hic ad obſequium filiæ, ob quod non liberum habuiſſe præſumitur arbitrium *L. 4. ff. de R. J.* quod cauſa eſt cur pœna gladii mitigetur. Quanquam contra dictamen rectæ rationis eam egiſſe haut negari poſſit, cum ex eo aſſequi potuerit, rem nefariam eſſe in patris concubitum conſentire, & indè nec ab omni pœna immunitatem conſequitur.

Grave eſt crimen raptus & gravis ejus pœna

XLIV. Raptu virginum vel viduarum graviter delinqui dubium non habet, quia raptor parentes raptæ perſonæ graviter contriſtatur, animi mores in rapta corrumpit, & propter vim adhibitam in ipſam Rempubl. injurius eſt

Anton.

Anton. Matth. *de Crimin Lib. 48. tit. 4. c. 6. n. 5.* Indeq; contra raptorem ejusq; ſocios graviſſima pœna conſtituta eſt, nempe ultimum ſupplicium, bonorum confiſcatio & infamia *Lun. C. de Rapt. Virg. Nov. 143.* Farinac *Pr. Crim. p. 5. qv. 145.* Jul. Clar. *Lib. 5. §. Raptus n. 35.* quæ pœna adhuc obtinet, licet rapta perſvaſionibus, muneribus aut blanditiis inducta in raptum conſenſerit *d. L. un L 1. § 3 ff. de Serv. corrupt.* Theodoric *in Judic. criminal. cap 6. aph. 8. n. 7.* Farinac *d. qu. 145. n. 104.* aut metu compulſa ſecuta raptorem *arg. L. Extat 13. ff. Quod met. cauſ.* Decian. *Tract. Crim. Lib. 8. c. 13. n. 12.* Quid ſi verò filia alicujus amet quendam Juvenem, & cum eo matrimonii fœdere conjungi exoptet, vereatur autem Patrem, quem in ſponſalia cum iſto Juvene non conſenſurum credit, an ſi ſponte conſentiat in raptum, iſta pœna adhuc obtinet raptu ſecuto? Equidem non dubitandum tam raptam quam raptorem graviter offendere parentes, nam illa non implorando parentum conſenſum eos contemnit, hic in re peſſimi exempli verſatur, interim tamen, quia raptus eſſe nequit, ubi in raptam nulla vis adhibita, pœna quoq; ordinaria raptus obtinere non poteſt. Nihil obſtat, quod Jmper. in *d. Lun.* ſtatuat non minus eum qui volentem, quam qui nolentem abducit pœna raptus afficiendum eſſe, nam volentem ex inſidiis & perſvaſionibus inductam præſupponit. Quando vero ipſa puella ſponte in raptum conſentit, imò ſvadet & literis invitat Juvenem ut eam rapiat, ne patris ſuperveniente indignatione ipſi conjungi prohibeantur, vis omnis & doloſa perſvaſio abſunt, conſequenter etiam pœnæ raptus locus amplius eſſe nequit Ruin. *Vol. 4. Conſ. 122.* Decian. *Tract. Crim. Lib. 8. c. 7.* Carerius. *in Praxi. Crim. verſ. hinc nacta occaſio.* Theodoric. *d. l. n. 9.* Inprimis ſi Jus Canonicum

An obtineat iſta pœna ſi filia conſentiat in raptum, quando patrem in ſponſalia cum raptore non conſenſurum credit? neg.

& Praxin hodiernam inspiciamus, quibus matrimonium inter raptorem & raptam permittitur, si rapta, saltem post raptum raptori nubere velit, idq; favore matrimonii contrahendi, quanto magis si ea statim ab initio in matrimonium raptoris consentiat, illud concedendum & pœna ordinaria raptus remittenda erit *c. pen. & ult. X. de Raptor.* Carpz. *qu. 75. n. 68.* Lynk *ad X. tit. de Raptor. §. 3.* Harprecht. *ad §. 8. J. de Publ. judic. n. 44.* Quanquam non negemus pœnam quandam extraordinariam delinquentibus dictari posse, ob læsos parentes & turbatam securitatem publicam Brunn. *ad L. un. C. de Rapt. virg. n. 20.*

An citari possit Princeps?

XLV. Restat ut pauca quædam de Judiciorum materia adjiciamus. Ordimur verò ab in jus vocatione seu citatione, â qua per Judicem impetranda aliquem terrere posset reverentia erga citandum adhibenda *arg. L. Generaliter 13. ff. de in jus voc.* Quæstio itaq; est hujus loci, an prohibeamur citare personas, quibus ad reverentiam obligati sumus? De Principe quidem certum, quod ob superioritatem suam non agnoscat Judicem â quo citari posset. Fieri tamen potest, quod ille ex amore erga justitiam subditum suum contra se experiri patiatur, vel quod in legibus fundamentalibus causæ Principum & subditorum ad certum Tribunal referantur *vid. Aur. Bull c. 5.* vel quod ex pacto, privilegio aut præscriptione agnoscat aliquem judicem, quibus in casibus etiam Princeps legitimè citari potest, adhibita semper debiti honoris allegatione Dn. Stryk. *in Usu. Mod. Pand. tit. de in jus voc. §. 4. seq. & in Disp. de Foris. Germ. sing. cap. 2. & seqq.* Dn. Becman. *Disp. de Pietate subd. erga Princ. cap. 2. §. 9.*

An Magistratus inferior?

Quod Magistratus inferiores attinet, & illi hodie conveniri ac proinde etiam citari possunt, ne subditus jure suo, quod contra Magistratum habet, excidat, sive sint illi perpetui

perpetui sive temporales, modo Princeps citationem indulgeat, nec putet ex certa causa eam differendam esse, & modo hic quoq; cum præfatione honoris citatio peragatur Lauterb. *Coll. theor. pract. tit. de in jus voc.* §. *6.* Brunn. *ad Wesenb. d. t. qu. 5.* Hahn. *in not. ad. eund. n. 5.* Etiam Vasallus contra feudi dominum citationem impetrare potest, si itidem id fiat modestè & cum reverentia Brunn. *d. l. qu. 4.* Struv. *S. J. F. cap. 11. th. 3. n. 2.* Et in genere contra omnes, quibus reverentia debetur, audiuntur citationem impetraturi, quia citatio non ut olim in jus vocatio fit privata autoritate, sed publica, judicis scilicet, qui illam concedendo dijudicat, nihil hac ipsâ fieri contra reverentiam citandorum, de quibus pluribus agit Dn. Stryk. *Diss. de Jure Reverent. ejusq. special Effect. Membr. 3.* Unde colligimus, sibi præjudicare, qui jus suum contra superiorem ex M. R. in judicium deducere & eum citare non audet.

An dominum feudi.

An in genere omnis quem veneramur?

XLVI. Hoc evicto, dictas personas citari posse, quia citationes fiunt exercendæ actionis gratia, sua sponte sequitur, illas non esse metuendas, quo minus competentibus actionibus conveniantur. Sunt enim actiones remedia, quibus persequimur in judicio id quod nobis debetur *pr. J. de Act.* quæ, posita obligatione, non possunt non licitè inservire ad illius persecutionem *L. 2. ff. de Jurisdict.* Cavendum tamen ne utamur actione famosa ut doli, furti, injuriarum & simili contra personam â nobis venerandam, cum famam & reverentiam illarum suggillet ac contemptum erga illas præ se ferat *L. 2. ff de Obseqv. parent. & patron. L. 4. §. 16. ff. de dol. mal. & met. except. L. 8. in f. L. 11. §. 1. ff. de Accusat. L. 20. & seq. ff. Qui accus. non poss. 2. F. 22. 2. F. 23. 2. F. 6. & 7.* sed si fortè opus ob injuriam vel damnum illatum agendi contra talem personam, actione in

Actione quoq; conveniri possunt personæ venerandæ.

Modò abstineamus ab actione famosa.

factum utendum erit & verbis civilioribus, quod actor nihil intendat contra reverentiam & honorem rei, ſed quod ſimpliciter judicis officium imploret, cognoſcendi in quantum ille obligatus ſit ad ſatisfactionem & damni reparationem *L. 11. §. 1. ff. de dolo malo. L. 7. §. 2. ff. de Injur.*

An advocatus â munere ſuo ſe ſubtrahere poſſit ob M. R. contra ſuperiorem?

XLVII. Judicium conſtituunt etiam quædam perſonæ, quæ ſalvo quidem eo abeſſe poſſunt, commoditatis tamen gratia adhibentur, ut proſint vel judici vel litigantibus. Ex illarum numero ſunt Advocati, qui ſæpè ſe ſuo muneri ſubtrahunt, quando implorantur â ſubdito, cui cauſa intercedit cum Magiſtratu vel alio ſuperiore, quod timeant eundem, aut planè aliquam pœnam metuant. Verum ſi cauſa ſubditi juſta ſit, metus ille reverentialis cauſa eſſe non debet, quo minus officium ſuum, quod publicum eſt *L. Advocati 14. C. de Advoc. div. judic.* & per conſcientiam nemini negare poſſunt, contra Magiſtratum præſtent. Alias ſe abſtinere â tali officio eſt miſeris defenſionem denegare, ſimplicitatem defraudare ac innocentiam opprimere, atq; ita ab eo injuriam innocenti inferre â quo tamen jura proficiſci debent *arg. L. Meminerint 6. C. Unde vi* Mev. *P. 1. Dec. 155.* Carpz. *Part. 1. Conſt. 1. Def. 21.*

Teſtes ſine M. R. teſtimonium perhebere debent.

XLVIII. Sunt & in teſtimonii dictione perſonæ difficiles, ſi cauſa concernat ſuperiorem ob metum reverentialem. Verum favore eruendæ veritatis, ne eâ ſuppreſſa periclitetur juſtitia, illum timorem ſeponere debent, & quoties jura contra ſuperiores teſtimonia non reprobant vid. *L. 3. §. pen. ff. L. 6. 8. & 12. C. de Teſtib. c. 3. §. Parentes C. 4. qu. 3.* teſtes ſine reſpectu perſonæ veritatem dicere tenentur. Hunc in finem formula juramenti Teſtium concipitur, quæ in pleriſq; Judiciis talis eſt: *Ego N. N. juro, quod Veritatem, quam ſcio & notam habeo, de ea re, ſuper qua in cauſa*

N. N.

N. N. & N. examinabor, dicere, nec pretio, nec amore, nec TIMORE, nec odio, seu pro alio quovis commodo, eam silentio præterire velim, ita me Deus adjuvet & sancta ejus Evangelia vid. Martini. *in Comment. Forensi ad Ordin. Processſ. Judic. Saxon. Tit. 20. §. 3. n. 84.* Rosbach. *in Processſ. Judic. Tit. 57. n. 20.* Lange. *Isagog. ad Processſ. Jur. Civ. & Saxon. cap. 55. n. 78.* Hic Gedani. sub sequenti formula testes jurant: Dieweil ich N. durch GOttes und rechtens Verordnung willen zum Zeugnüß hirzu erfodert/ so schwere ich/ das ich in der gantzen Sachen zwischen N. und N. so viel ich darumb befraget werde/ und mir bewust ist/ meine Wissenschafft und Warheit getreulich aus sagen sol und wiel für beyde Parte/ und solches nicht lassen noch anders thun wil umb Lieb/ noch umb Leyd/ noch umb Gaben/ Geschenckte/ Freundschafft/ auch nicht Haß/ Neyd und Feindschafft/ auch nicht umb **irg keiner Furcht willen** &c. vid. **Willkühr der Stadt Dantzig.** *P. 2. cap. 1. art. 9.*

Quando metus appellandi & sententia judicis noceat vel non?

XLIX Condemnatus sententiâ judicis qui ab ea non audet appellare, metuens ne judicem offendat, quoniam nonnulli judices injuriæ loco habent, quando ab illis appellatur, â lite repellitur, nec heredibus ejus redintegrandæ audientiæ facultas conceditur, quia metus talis vanus & improbabilis est *L. 2. C. de his qui per met. Jud. non appel.* Dn. de Rhetz. *Disp. de Metu ejusq; operat c. 6. n. 5.* Alia esset, ratio si judex consvevisset appellantes in carcerem conjicere, eos verberibus tractare, aut pecunia mulctare, hoc casu si ex metu horum aliquis ab appellando desisteret, ei hoc remedio succurritur, quod intra decem dierum spatium coram honestis personis, hodie Notario & testibus contestari possit, appellaturum se fuisse, si judicis vehementiam

tiam timendam non habuisset, quo facto litem prosequi potest, perindè ac si appellasset, proficitq; hæc protestatio ad litem prosequendam heredibus suis, licet alias per protestationem non suspendatur effectus rei judicatæ *L. 2. d. t. c. ult. X. de Appell.* Brunn, *ad d. L. 2.* Dn. Stryk. *in Introd. ad Praxin. cap. 23. §. 11.*

Appellanti dandi sunt Apostoli Reverentiales.

L. Ad formam appellationis requiritur, ut Appellans â judice â quo Apostolos petat seu literas, quibus Judex ille Judici ad quem appellationis negotium denunciat, qui alias sine illis appellationem non recipit. De eorum numero & differentia videri possunt *Ddes ad Tit. ff. de Libellis dimissoriis qui apostoli dicuntur* ex quibus in foro in primis frequentantur Apostoli Reverentiales, qui sunt, in quibus judex â quo Judici ad quem significat, se in honorem & reverentiam ipsius interpositæ appellationi detulisse. Et hi cum nomine suo originem acceperunt ab obsequio & reverentia, quam gerit inferior judex erga superiorem, eumq; , nisi sese ita gereret, metuit, quorum mentio occurit in *c. Cordi. 1. de Appell. in 6.* & â Germanis appellantur **Ehrenhafftige Apostell oder Abschieds-Brieffe** Martini. *d. Tr. Tit. 10. §. 6. n. 656.* De indole & effectu eorum judicari potest, si cum illis conferantur Refutatorii Apostoli, qui â judice inferiore dantur, quoties nulla subest justa appellationis causa, sed tamen ne partes conquerantur, illos indulget, & ibi refutat prætensa appellationis gravamina. Interim si fortè judex â quo dederit refutatorios Apostolos, ut appellantem apud superiorem malè commendet, hic nihilominus deferre potest appellationi, cum paria sint, num Judex â quo refutatorios Apostolos non dederit, an ineptè & contra legem seu stylum Curiæ dederit Mev. *P. 1. Dec. 136.* Struv. *in Jurisprud. forens. Lib. 4. tit. 19. §. 16.*

Quomodo à refutatoriis apostolis differant?

LI.

LI. Ob metum Executionis peragendæ, cum antea quis ex contractu vel delicto obligabatur, non est quod quis causam alleget ex qua posset restitutio indulgeri. Ideoq; donans, qui allegat donatarium nolle obligatum esse pro debito, quod solvendum recepit pro donante, quodq; hinc ad declinandam decretam executionem judicis rem donatam saltem solvere promiserit, frustra provocat ad Edictum Prætoris quod vi metuq; gestum est, quasi non sponte sed vi adactus rem donatam præstare promiserit. Nam metus executionis improbus non est, ob quem saltem restitutio indulgetur, qualis â judice non infertur, pro quo semper militat justitiæ præsumtio, cujus metus si ad impugnanda judicii acta proficeret, nihil ex judicio constaret, cum judex semper metui debeat Mev. *P. 2. D. 41.* Si putet exequendus injusta esse judicis decreta, appellatione uti & legitimis remediis illa declinare & emendare tenetur, non de vi metuq; queri Mev. *Part. 5. Dec. 273.* *Metus Executionis judicialis restitutionem non parit.*

CAPUT. V.

De Metu Reverentiali circa actus ultimæ Voluntatis.

I.

NOn est una omnium sententia circa quæstionem an Testamentum metu factum subsistat, & saltem ut alia coacta negotia remedio Prætoris sit rescindendum, an verò sit ipso jure nullum? Sed tam in illam quam in hanc sententiam reperiuntur Patroni. Priorem, quod Testamentum coactum valeat & rescissionem requirat propugnat Fachin. *Lib. 10. controv. 15.* Menoch. *de A. J. Q. cas. 395. n. 7.* Dauth. *de Testam. n. 19.* Ludwell. *de ult. volunt. cap. 1. reg. 1. vers. contrarium.* Harprecht. *ad pr. J. de Test. Ord.* *Testamentum metu extortum non rescindendum, sed est ipso jure nullum.*

 n. 44.

n. 44. quia coacta voluntas etiam eſt voluntas, cum principium agendi ſit in eo qui metu coactus eſt, nec poſſit dici omninò invitus facere *L. 21. §. 5. ff. quod met. cauſ.* Verum re rectius conſiderata, quoniam in matrimonio & teſtamentis non quævis voluntas ſufficit, ſed liberrima requiritur, nihil enim eſt, quod magis hominibus debetur, quam ut ſupremæ voluntatis liber ſit ſtylus & licitum, quod iterum non redit arbitrium *L. 1. C. de S. S. Eccleſ.* ob voluntatem coactam teſtamentum ſubſiſtere non poterit. Verior ergò eſt altera ſententia, quod teſtamentum metu extortum ſit ipſo jure nullum, nec opus ſit reſciſſione Prætoris, quia remedia reſtitutoria, per quæ actus inter vivos reſcindi ſolet, ad ultimas voluntates non pertinent *arg. L. 1. ff quod met cauſ. L. 20. ff. de V. S.* Huber. *in Prælect. ad ff. tit. Si quis aliq. teſt. prohib. vel coeg.* & quia ob teſtem in teſtamento coactum hoc totum fit nullum *L 20. §. fin. ff. qui teſt. fac. poſſ.* tanto hinc magis id nullum erit dicendum, ſi ipſe teſtator invitus per metum ad teſtandum coactus, cujus voluntati nihil magis potuit eſſe contrarium, quam metus *L. 116. ff. de R. J.* Nec huic ſententiæ reſiſtit, quod hoc caſu legatur negari actionem in *L. 1. Si quis aliquem teſt. proh. vel coeg.* quia infirma conſequentia eſt negatur actio, E valet teſtamentum. Potius ſequitur: Quia non datur actio, ergo nullum eſt teſtamentum. Atq; hanc ſententiam ceu juri magis conformem defendunt Dn. Rhetz. *in Diſp. de Metu ejusq; Operat. in jure cap. 5. n. 3.* Carpz. *P. 3. C. 5. D. 16.* Lauterb. *Coll. Theor. Pract. ff. Si quis aliqu. teſt proh §. 8.* Struv. *in Juriſpr. forenſ. Lib. 2. tit. 20. §. 1. n. 5.* Vasqu. *de Succeſſ. Creat. L. 2. §. 17. requis. 2. n. 5.*

Multis modis metum testatori incuti poteſt.

II. Eſt verò tale teſtamentum metu extortum, dictaq; nullitate laborat, ſive ab ipſo ſcripto herede, ſive eo inſcio

ab alio Teſtator compulſus fecerit teſtamentum Kurrer. *diſſert. de Teſtam. coact. th. 29. ſeqq.* Sive metus in ipſo actu teſtandi incuſſus, ſive teſtamentum præceſſerit Mantz. *de Teſtam. valid. & invalid. qu. 1. n. 37.* Petr. Peckius. *de Teſtam. Conjug. Lib. 1. cap. 10. n. 6. in f.* ſive metus impresſivus adhibitus per verbera, cruciatus corporis vel alia atrocioris facti *L. 7. §. 11. L. 22. & 23. §. 1. ff. quod met. cauſ.* ſive concuſſivus, qui in minis gravioribus conſiſtit, v. gr. ſi teſtamentum non fecerit, ſit in ſua infirmitate derelinquendus. Sie wolte ihn liegen und verdorren laſſen Brunn. *Cent. 1. Deciſ. 85.* quia in omnibus his caſibus deficit libera teſtatoris voluntas. Quorſum etiam pertinent aſperæ ſolicitationes & efflagitationes, ſi uxor dicat marito: Niſi ipſam inſtituat heredem, futurum eſſe, ut mœrore ipſa extingvatur, vel dies ejus decurtentur. Vel ſi uxor aſpectum mutet, & vultum tanquam ſaccum infuſcet, ut eo ipſo maritum gementem faciat, de quibus & aliis vid Kurrer. *d. l. th. 6. ſeqq.* Müller. *ad Struv. Exerc. 34. th. 52. lit. α.*

III. Econtrario cum blanditiæ libertati voluntatis humanæ nihil officiant, teſtamentum, quod teſtator blanditiis commotus in gratiam alicujus condidit, non erit nullum *L. 3. ff. L. ult. C. Si quis aliqu. teſt. proh. L 21. C. de Teſtam. milit.* Hinc ſi maritus blando ſermone & maritali affectu ægræ uxoris animum placaverit & induxerit, ut ipſum inſtitueret aut inſtitutum non revocaret, iſta inſtitutio valida erit, quæ nec propterea irrita fieri poteſt, quod fortè aliis teſtator quid reliquiſſet, niſi blanditiis ad teſtamentum iſtud commotus fuiſſet Molina *de Juſt. & Jure. Diſp. 135. n. 6.* Dn. Stryk. *de Jure. Blanditiarum cap. 4. n. 9. ſeqq.* In præjudicium enim alterius blanditiæ adhibitæ actum non vitiant, nam ſi aliter ſtatueretur, nunquam locus eſſet legi

Blanditiæ non annullant teſtamentum.

quæ permittit inducere teſtatorem blandis verbis ad teſtandum. Modo ſuggillationes & mendacia non concurrant, nec importunæ ſollicitationes ſæpiusq; repetitæ preces adhibeantur, quæ violentiæ ſpeciem habent, quibus teſtator non poteſt videri blando ſermone captus, quam potius moleſtiâ affectus. Tales enim actum teſtamenti vitiant Hartm. Piſtor. *Lib. 1. qu. 29.* Menoch. *de A. J. Q. Lib. 2. Caſ. 395. n. 43.* Peretz. *ad Cod. tit. Si quis aliqu. teſt. prob. n. 2.* Meier. *Coll. Arg. d. t. §. 7. in f.*

An Teſtamentum ex M. R. factum ſit nullum? neg.

IV. A nobis hic inprimis tractandum, an Teſtamentum ad quod faciendum quis ex M. R. inductus dici quoq; poſſit ipſo jure nullum? Fac Principem vel Magiſtratum ad lectum decumbentis ſtare, eumq; rogare ut ipſum ſcribat heredem, aut decumbentem iſtum inſtruere, qualiter in alterius favorem concipere debeat ultimam ſuam voluntatem, cujus dicto obſequens eſt morti vicinus. Quod ſi jam in tali teſtamento legitimi heredes præteriti, dubitare licet, an teſtamentum poſſit ut nullum impugnari, quod magis ex reverentiali metu teſtator ad illud compulſus videatur, quam quod libera voluntate fecerit? Regulariter verò negandum teſtamentum tale nullum eſſe, quia metus reverentialis ut vanus non ſufficit ad reſcindenda negotia ſuis numeris perfecta Sande *Lib. 4. Deciſ. Friſic. Tit. 1 def. 11. verſ. Porro obſequium* Cothman. *Vol. 3. Reſponſ. 14. n. 29.* Lauterb. *d. l. §. 2.* In ſpecie tamen, & ſi ad concurrentes circumſtantias reſpiciamus, quando perſona, cui teſtator magnam reverentiam debet, urget, inſtigat ut ab ipſo inſtituatur heres, quando officia ſua teſtatori præſtita laudat, pro quibus in re, quâ poſt mortem non indiget, præterire eum non deceret, his caſibus affirmari poteſt, teſtamentum tali metu elicitum nullum eſſe, quia nimia fuit talis

Niſi importunæ preces aut minæ acceſſerint.

reveren-

reverentia, ex qua justus metus præsumitur *c. 11. X. de Sponsal impub.* Gail. *1. O. 117. n. 4. in f.* Ex tali testamento enim non apparet libera testatoris voluntas, sed ea coacta est, quam saltem exposuit, ut â molestiis liberaretur & quieti redderetur animam suam Deo precibus circa instantem vitæ exitum commendandi Sichard. *ad tit. Cod. Si quis aliqu. test. proh. n. 4.* Mantic. *de Conject. ult. volunt. Lib. 2. tit. 7. n. 4.* Burchard. Berlich. *de Jure. Noverc. P. 2. art. 2. sect. 110. n. 793.* Mantz. *de Testam. valid. tit. 3. qu. 3. n. 25.* Quod si etiam cum reverentia terreant concurrentes minæ, quando pater vehementer urget, ut â filio ex asse instituatur heres, etiam tunc testamentum ipso jure nullum erit Sande *d. l. in f.* Molina. *de J. & J. Disp. 135. n. 7.* Wissenb. *ad ff. tit. Si quis aliq. test. proh. th. 11.*

V. Dubium verò exoritur, an, Testamento ex tali metu nullo declarato, illud in omnibus suis partibus nullum sit, etiam si metus illis causam non dederit, an verò tantum sit nullum, quoad metus operatus fuit v. gr quoad heredis institutionem, quoad legata verò, fideicommissa aut alia ejus capita ratum & validum maneat? Verior est sententia partes testamenti, quibus metus reverentialis causam non dedit, salvas manere, ne utile per inutile, quod ab utili separari potest, vitietur *L. 9. 20. 29. ff. de usur. L 5. §. 2 ff. de Don. int. V. et. U.* Ideoq; si heredis institutio ex M. R. elicita, legata salva manebunt, & viceversa si ad hæc compulsus testator, heredis institutio consistit. Si econtrario constet totam testatoris voluntatem, tam quoad institutionem quam quoad reliqua testamenti capitula coactam esse, omnes quoq; ejus partes corruunt, & nihil ex ista deberi certum est Carpz. *P. 3. C. 5. Def. 17.* Rhet. *de Metu ejusq; in jure Operat. cap. 5. n. 7.*

An testam ex M. R in omnibus suis partibus nullum sit?

VI. De casu egimus, ubi quis ex pondere reverentiæ

Ex eodem metu omittens condere

testamentum, quando Fiscus ad ejus hereditatem admittatur.

ex quo metus oboriebatur, commotus ut testamentum faceret. Si quis ex eodem metu omittat edere ultimam suam voluntatem, ut vir quam venerabatur in integram hereditatem ab intestato succedat, si metus reverentialis in terminis suis maneat, viro isti haut obstabit, quo minus hereditatis compos fiat, quia eatenus metus sine effectu consideratur. Verum si quoq; huic metui accesserint importunæ preces aut minæ, ob istum tanquam justum metum hereditas aufertur viro isti ut legitimo heredi, & defertur Fisco, ac præterea heres legitimus ad interesse tenetur illis, quos heredes scripsisset defunctus, si liberè testamentum facere potuisset *L. 1. & 2. ff. L. 1. C. Si quis aliqu. test. prohib.* Peretz. *ad C. d. t. n. 1.* Hinc differentia apparet, an metu quis prohibitus an coactus testari, quia priori casu hereditas ab intestato delata Fisco adjudicatur, posteriori verò instituto adimitur & legitimo heredi defertur. Quamvis hoc ultimo casu etiam quidam Fisco locum faciant, commoti *L. 1. pr. ff. d. t.* Peregrin. *de jure Fisci Lib. 2. tit. 6. n. 4. & 5.* Wissenbach, *ad ff. d. t. th. 11.* quia tamen illa lex de prohibente loquitur, & ratio juris dictitat, ne, cum testamentum tale per crimen compositum sit *L. 1. C. d. t.* pœna ad alios extendatur, quam qui deliquerunt, heredibus ab intestato, qui nihil deliquerunt circa istud testamentum, auferri non potest hereditas, neq, Fiscus, contra quem in dubio semper judicandum *arg. L. 10 ff. de Jure. Fisci* alieni criminis pœnam in occasionem alterius damni arripere potest Huber. *Præl. ad ff. tit. Si quis aliqu. test. proh. §. 2.* Dn. Stryk. *de Success. ab Intest. Dissert. 12. cap. 1. §. ult.* Itaq; si remotior ex cognatis vel unus ex æquè proximis Testatorem metu tali ad testandum adigat, hoc innocentibus non nocebit, sed ab intestato succedent. Certè si ipse proximior heres testatorem

metu

metu compulit, ut ſolum ipſum ſcriberet heredem, hic limitatio admittenda erit, quod Fiſcus ipſi tanquam indigno hereditatem auferat Lauterb. *Coll. Theor. Pr. d. t.* §. *9.*

VII. Vertamus jam caſum, &, ſi Teſtamentum conditum ob defectum ſolennium ſubſiſtere non poſſit, ſed nullum ſit, deſpiciamus, utrum heres ab inteſtato ob M. R. obligatus ſit ad ſervandam illam imperfectam voluntatem? Metus hic accidere poteſt vel ab inſtituto ibidem herede, vel ab eo qui Autor fuit ut defunctus teſtaretur, quiq; fortè ipſe ultimam voluntatem in chartam conjecit, quæ tamen á teſtatore non ſubſcripta, vel aliis ſolennitatibus, quæ ſtatuta loci ad talem actum deſiderant, ob intervenientem ejus mortem, non munita. In hoc negotio ante omnia diſtingvi debet Metus Reverentialis quem heres ab inteſtato habet erga hominem, ab eo quem habet erga Deum. Quod illum attinet, tuto negamus, heredem ab inteſtato ad ſervandam ultimam voluntatem de jure nullam, propterea quod reſpectum reverentiæ habeat erga inſtitutum heredem vel erga Autorem teſtamenti, obligatum eſſe, vel eo nomine in foro externo eum conveniri poſſe, quia ex *cap. 2.* §. *4.* conſtat, metum talem vanum eſſe, nullumq; dejure ad producendum aliquem effectum. Hinc quoq; ſi motus ille, ut ab initio producti teſtamenti ex iſto metu ſecundum illud ageret, nolit autem deinceps amplius ex iſto obligatus eſſe ad implendam defuncti voluntatem, is nullo jure cogi poterit, quia jure ſuo utitur, quod eſt, ut ipſe hereditatem defuncti capiat, quam lex ei detulit nullo ſecundum leges ordinato teſtamento relicto. Neq; is, dum hoc facit, alicui infert injuriam. Non Teſtatori, qui in extraneum facultates ſuas pro arbitrio transferre non poterat, nec cavere, ne leges in ſuo teſtamento veleant *L. 55. ff. de Leg. 1.* Non heredi

Teſtamentum de jure nullum heres ab inteſtato ex M. R. in foro externo ſervare non tenetur.

heredi ſcripto aut Legatariis, quippe quibus ſine teſtamento ſolenni nihil debetur, ſed cogitare debent ſe fato magis, quam injuriâ tertii excluſos eſſe ab iſto commodorum genere. Nec viro tali venerando, qui teſtamentum ſcripſerat, injuria fieri dici poteſt, cum ejus nihil interſit an impleatur defuncti voluntas an non. Si autem ob eam rationem hoc ægrè ferat quod ab ejus autoritate pendere nolit legitimus heres, parum eſt, quin hoc ipſo huic inferat injuriam, quia illum vult obligare ad præſtanda talia, quæ non lex nec ratio jubent, quin quia illi ſubtrahere vult hereditatem, cui naturæ ordo, leges patriæ ac ipſe Deus eam aſſignavit, & cui nunquam, ſi judiciali autoritate res decidenda foret, hereditas relicta per ſententiem judicis auferri poſſet. Quare modeſtè Pertinax Imper. innuit, ſe ex teſtamento imperfecto, ubi litis cauſa heres inſtitutus, hereditatem non petiturum, nec ſe ut heredi legitimo, ob reverentiæ reſpectum erga ſe, aliquid juris decedat, conceſſurum eſſe, uti verba ejus ſunt. *Non enim admiſſurum ſe hereditatem ejus, qui litis cauſa Principem reliquerit heredem: Neq; tabulas non legitimè factas, in quibus ipſe ob eam cauſam inſtitutus heres erat probaturum, neq; ex nuda voce heredis nomen admiſſurum, neq; ex ulla ſcriptura, cui juris autoritas deſit, aliquid adepturum. Licet enim legibus ſoluti ſumus, attamen legibus vivimus* §. *ult. J. Quib. mod. Teſtam. infirm.*

An in Foro Conſcientia? VIII. Magis reverentia & timor erga Deum videntur conſtringere heredem ab inteſtato, eumq; in conſcientia obligare, ut in voluntate Teſtatoris acquieſcat, eandemq; juxta tenorem teſtamenti impleat. Et omninò ſi ex imperfecto Teſtamento in conſcientia oriatur obligatio, cauſa aderit cur veneretur Deum, & ab iſta voluntate defuncti non recedat, quia contra illam agendo, ſe reum facit iræ & pœ-

næ divinæ. Si autem nulla ex illo ſit obligatio, fruſtra erit â conſcientia aliquid exigere, quod non eſt in obligatione, & peccato non carebit, eam ſine cauſa terrere, & in ea morſus ac cruciatus excitare. *ad Coloſſ. II. 16. Rom. XIV. 22.* Tali enim Præciſitate carnificinâ quadam conſcientiæ conſtringuntur contra libertatem, quæ nobis ab ipſo Deo relicta, & per multiplicatos ſcrupulos infirmiores maximè ad barathrum deſperationis adigi poſſunt, quod non poteſt non in illo peccatum eſſe, qui talium obſervantiam citra Dei voluntatem exigit, de qua materia pluribus vid. Oſiander *in Theol. Caſuali. P. 2. cap. 10. p. 1535.* Balthaſar Meiſner. *in Collegio. Adiaphoriſtico. Diſp. de Libert. Chriſtiana, 1. Th. 61.* & qui primo loco nominandus Summè Rever- Dn. D. Schelguigins Vir de Ecclesia & Athenæo noſtro ſummè meritus, à nobis Collegiali amore perpetim colendus *in Synopſi Controverſ. ſub Pietat. prætext. mot. Art. 33. qv. 14.* Cæterum controverſa res eſt, an heres ab inteſtato ex imperfecto teſtamento in conſcientia ad implendam voluntatem defuncti obligatus ſit, quam in utramq; ſententiam â Viris magni nominis tractatam reperire licet. Nobis in tanto conflictu tutior juſtiorq; iſta eſſe videtur, quâ diſtinguitur, an heres ab inteſtato ſibi omninò perſvadere poſſit, ita diſpoſuiſſe & ſerio voluiſſe defunctum, ut refert imperfectum ejus teſtamentum; an verò adhuc dubitare poſſit, an ita ſerio voluerit teſtator, & ſi forte ſemel ita voluerit, an ad vitæ exitum conſtanter iſtam voluntatem retinuerit, anne ex cauſa quadam ipſum ejus pœnituiſſe colligere poſſit. Quod attinet priorem caſum, ſi appareat teſtamentum quoad voluntatem defuncti perfectum, ſed ob ſolennitates quaſdam defectuoſum, fortè quod ſaltem coram ſex teſtibus conditum, vel quod quidem conditum coram ſeptem, ſed in quo omiſſa teſtium roga-

Affirm ſi ex imperfecto teſtamento certa appareat defuncti voluntas.

K

tio,

tio, ſubſignatio aut ſubſigillatio, vel quod teſtium cuidam objici poſſit aliquid quoad ejus habilitatem, dicendum, heredem ab inteſtato in conſcientia obligatum eſſe ad agnoſcendum tale teſtamentum, (1) quia in foro conſcientiæ ſola ſpectatur veritas ſecundum ſimplicitatem Juris naturalis *c. 1. diſt. 1.* quæ ſi heredi appareat, & quod nulla fraude voluntas teſtatoris elicita, ad quam avertendam ſaltem ſolennitates ex Jure Civili requiruntur, ad illam implendam naturalis quædam obligatio ſuberit, quæ tenet heredem in conſcientia. (2) quia Jus Civile, quod ob defectum ſolennitatum Teſtamentum nullum dicit, hanc naturalem obligationem non tollit, nec prohibet voluntatem Teſtatoris non ſolenniter declaratam implere, ſed tantum ad hoc non vult compellere (3.) quia ex *L. ult. C. de Fideic.* conſtat, ſolennitatem non requiri, quando indubitata fide manifeſtari poteſt teſtatoris voluntas, ibi enim ſuſtinetur fideicommiſſum coram præſente & audiente herede relictum, licet debita ſolennitas adhibita non fuerit. His (4.) accedit, quod *pr. J. de Fideic. hered* habetur, ab initio fideicommiſſa nullam præſtandi neceſſitatem habuiſſe, ſed â pudore eorum, qui rogati, dependiſſe, qui proculdubio in foro conſcientiæ ad ea præſtanda obligati fuerunt. Atq; in hunc ſenſum admittendi Dd. qui ſimpliciter heredem in conſcientia ex imperfecto teſtamento obligatum ſtatuunt, ex quibus nominandi Molina *de Juſt. & Jur. Tr. 2. Diſp. 81. n. 16. ſeqq.* Bachov. *ad Tr. V. 2. D. 10. th. 5. lit. a.* Zoeſ. *ad ff. tit. qui teſt. fac. poſſ. n. 43. ſeq.* Vinn. *ad §. 3. J. de Teſtam. Ord n. 8.* Pufend. *de J. N. & G. Lib. 4. c. 10 §. 8.* Oſiander. *Theolog. Caſual. P. 3. cap. 5. qu. 2.*

Caſus imperfecti teſtamenti & dubiæ teſtatoris voluntatis.

IX. Poſterioris caſus ſpeciem ut prius videamus. Fac eſſe quendam morti vicinum, qui de relinquendis bonis ſuis deliberat, virumq; præſentem, cui obſequioſa veneratione

deditus,

deditus, consulit, num sine offensa fratris sui, quem fixo amore per vitæ tempus prosecutus est, maximam partem bonorum suorum aliis dare possit, solâ & vix integrâ legitimâ ex statutis fratri reservatâ. Svadet vir ille præsens & movet ex laude fratris, quod ille Dei beneficio abundet vivendi remediis, eumq; non iniqué laturum esse suam dispositionem, vir quoq; ille delineat & in chartem conjicit speciem ultimæ voluntatis, cui tamen testaturus subscribere veretur, priusquam mentem fratris ratihabentis perceperit. Frater, qui ignarus fuit horum omnium, vocatur ad testaturum, præsens cum eo tum de divinis tum de humanis loquitur, & per aliquot horas apud ipsum agit, sed ab eo ne verbum faciendæ dispositionis percipit. Vitæ testaturi terminus ultimus interim approperat, & is præsente fratre spiritum emittit. Hic decidi restat, num frater ab intestato succedens possit dici in conscientia obligatus, ad servandam voluntatem defuncti, quæ in charta non ipsius sed alius manu conjecta præsentatur, cui defunctus non subscripsit nec simpliciter subscribere voluit, â qua omnis prorsus forma ex statutis loci requisita abest, quam heres ab intestato defunctum, qvia, ut voluit, nullam ejus erga ipsum mentionem fecit, constanter servare voluisse justissimè dubitare, quin potius credere potest, quod ab illa voluit recedere, quia per integrum vitæ tempus â defuncto impensissimè fuit amatus, & quia solus ac unicus superest ex omnibus suis cognatis?

Negatur in tali casu ad servandum tale testamentum in conscientia heredem ab intestato obligari.

X. Et ex tam incerta, imò nulla defuncti voluntate nullam etiam in conscientia statui posse obligationem, evinci potest magnis & prægnantissimis argumentis, quorum fundamentum hoc præmittimus, quod testandi actus in se & sui natura ad actus indifferentes pertineat, circa quos suprema potestas disponendi facultatem habet, quid ad validitatem illorum

rum adhibere velit, ut hoc ipſo conſcientiæ civium ſecuræ fieri queant. Jam cum diſpoſuit ſuprema poteſtas, nullum valere debere teſtamentum, cui præſcriptæ ſolennitates adhibitæ non fuerint, etiam ipſis conſuluit conſcientiis, quæ non tenentur admittere imperfectum teſtamentum tanquam validum. Hoc oſtenſo fundamento jam utemur pro negativa ſententia ſequentibus argumentis (1.) quod in omnibus naturâ ſuâ indifferentibus actibus nulla ad ipſos in conſcientia oriatur obligatio, niſi vel ex *legis juſſu*, vel ex alio *ſuperioris* mandato, vel ex *facto proprio* proveniat, quorum nihil in teſtamento imperfecto reperitur. Non enim juſſus legis, quia lex non adſiſtit teſtamentis, niſi quatenus adhibitæ ſunt legitimæ ſolennitates. Non ſuperioris mandatum, quia defunctus in ſucceſſorem ab inteſtato non habet poteſtatem, & poſt mortem nemo velle poteſt, niſi quâ juvatur lege, contra quam qui vult, neceſſum eſt patiatur impunè ſperni fruſtra conceptam voluntatem. Non denique factum proprium, quia ab inteſtato heres nunquam promittendo ſe devinxit alteri, ne quidem tacitè, cum non ex voluntate defuncti, ſed lege hereditatem deferente ſuccedat, quæ lex ab omni nexu eum liberat. (2.) quod fruſtranea foret LL. diſpoſitio, ſi & invalidum teſtamentum ſubſiſteret, niſi velles peccare; Quin ſi Leges teſtamentum ob defectum ſolennium invalidum reddentes, vim non haberent in conſcientia, illæ ipſæ iniquæ eſſent, nam quo pertineret gravare Cives ſolennitatibus, quibus omisſis tamen ex conſcientiæ metu præſtandum eſſet, quod voluit teſtator præſtare (3) quia ſtatui non poteſt in conſcientia obligatio ex teſtamento, ubi verum teſtamentum ſeu voluntas ejus quod quis poſt mortem ſuam fieri velit non adeſt. Tale verò non adeſt, quando omninò nihil certi apparet de defuncti voluntate,

cujus

cujus ſermones de faciendo teſtamento non ſufficiunt. Alioqui non difficulter poſt mortem alicujus ſcriptura produci aut teſtes exiſtere poſſent, qui affirmarent defunctum hæc vel illa voluiſſe, nam per hoc facile vera judicia ſubverterentur, & contra omnem intentionem defuncti heres ſcriptus fingeretur excluſo legitimo herede §. *1. J. L. 24. ff. de Militari teſtam.* (4) quia Paulus Gentium Doctor, qui æquè ex inſtinctu Divini Spiritus quam dictamine rectæ rationis loquitur, & ita conſcientiis legem dictitat, teſtamenti valorem non aliter quam â plenitudine ejusdem celebrat, *ad Galat. III. 15.* ex quo â contrario Lex nulla conſcientiis dicta erit ad ſervandum teſtamentum, quod nullum & quoad voluntatem defuncti imperfectum eſt. Atque ſic accipio, quæ pro hac ſententia pluribus adducta â viris tum religioſis tum eruditione ac longa rerum experientia exercitatisſimis, illuſtribusque, quos inter inprimis citandi Magnif. Civitatis hujus Præconſul Dn. Fridrich Gottlieb Engelcke *in Diſp. Tubingæ habita de Faciendi obligatione cap. 2. th. 12. & 13* Dn. Stryk *de Foro Conſcient. cap. 4. n. 13. & 44. ſeqq.* Mauritius *Conſil. Chilon. P. 2. Conſ. 10. n. 23. ſeqq.* Hilliger *in Donell. Lib. 6. c. 9. lit. a.* Huber *Digresſ. Lib. 4. c. 34.* Struv. *in S. J. C. Exerc. 32. th. 16.* Brunn. *Cent. 3. Deciſ. 54. in f.* Lauterb. *Coll. Theor. Pract. tit. qui teſt. fac. poſſ. §. ult.* Hahn *ad Weſ. d. t. n. 13.* Richter. *Deciſ. 62. n. 19.*

XI. Inter Teſtes, qui in Teſtamento adhiberi poſſunt, etiam Legatarios referri conſtat ex expreſſa Juſtiniani Conſtitutione in §. *11. J. de Teſtam. Ordin.* quia, dum totum negotium inter Teſtatorem & heredem agitur, cum legatario nihil vel parum actum erit, ex quo poſſet dici, ipſum in propria cauſa teſtimonium perhibere, niſi ſaltem ſecundario & per conſequentiam. Quod jus obtinet, ſive teſtamentum *Teſtes habiles ſunt Legatarii tam in teſtam ſcripto quam nuncupativo*

ſcriptum condatur ſive nuncupativum, quia in utroque eadem obtinet ratio, nec Leges inter hæc teſtamenta quoad Legatarios teſtes diſcrimen aliquod faciunt *arg. L. 8. ff. de Publ. in rem act.* Reuſner. *de Teſtam. P. 3. cap. 22. n. 12.* Harpr. *ad d. §. 11. J. n. 8.* Huber. *in Præl. J. de Teſt. Ord. §. 16. in f.*

An etiam ſi legatarius ſit venerandus & metuendus?

An non tamen nuncupativum teſtamentum tunc vitiatur, ſi inter teſtes ſit Legatarius vir ſpectatæ dignitatis & â teſtatore venêratus, quia, dum percipit quantum ſibi legetur, ex metu in eundem teſtator facile moveri poſſet, ut plus ei leget quàm alias fuiſſet legaturus, quod non æquè metuendum in ſcripto teſtamento? Verum præterquam quod hic metus reverentialis, ut ſæpe dictum, non ſufficiat ad validos actus infirmandos, etiam hoc caſu pro valore teſtamenti nuncupativi militat, quod in gratiam Teſtatoris introductum, ne teſtes, qui ſuſpecti eſſe poſſunt, de ejus voluntate deponentes audiantur. Quando ergò vir ille ſpectabilis ex ipſius teſtatoris voluntate adhibetur teſtis, ei ſuſpectus viſus dici nequit, aut ſi fortè viſus fuit, ex poſt facto tamen ab eo approbatus erit. Proinde ex capite iſtiusmodi metus jam ceſſabit omnis ratio impugnandi teſtamentum. vid. Rebhan. *in Paralipom. Mejerian. ſeu quæſt. jur. ſelect. Decad. 4. qu. 7. n. 14. ſeqq.* Carpz. *P. 3. C. 3. D. 6.*

Dicta de Teſtam. ad Legata extendantur.

XII. Omnia quæ de hereditate hactenus diximus, ex paritate rationis etiam ad Legata extendenda ſunt. Nulla ſunt legata, quæ ex M. R. vim gravioris metus habente relicta. Fiſco cedunt, quæ defunctus relinquere prohibitus eſt. In foro conſcientiæ heres obligatus eſt ad præſtanda Legata, ſi de certa Teſtatoris voluntate conſtet, & ſaltem circa ſolennia erratum. Neutiquam in conſcientia reus fit, qui ex incerta & dubia Teſtatoris voluntate ea dare recuſat. Cæterum caſus non prætereundus in materia legatorum, ubi M. R. ad

ad obtinendum Legatum proficit. Eſt ille, quando filius, qui ſcribit teſtamentum patris, ex ejus ore ſibi adſcribit legatum, & pater iſtud teſtamentum ſubſcribit, tunc filius generali iſta ſubſcriptione juvatur, ut retineat legatum, quoniam reverentia eum excuſat, ex qua paruiſſe præſumitur patri *L. 1. §. 8. ff. ad Leg. Corn. de falſ.* Hahn *ad Weſ. tit. de his quæ pro non ſcript. cr. fin.* Alias extraneus perdit legatum, licet id ſibi teſtatoris juſſu adſcripſerit, quia hæc res falſi ſpeciem continet, niſi Teſtator expresſis verbis ſubſcripſerit, iſtud Legatum ſua voluntate adjectum fuiſſe *d. L. 1. §. 8. L. 14. pr. L. 15. §. 1. ff. L. 2. C. eod.*

Filius juſſu patris ſibi adſcribens legatum non perdit illud.

CAPUT VI.

De Remediis contra Metum Reverentialem.

I,

AD negotium reſcindendum, quod juſto metu geſtum & exinde gerens læſus eſt, ex Edicto Prætoris Actio vel Exceptio quod metus cauſa datur, quarum utraque in rem ſcripta eſt, & illa contra metum inferentem & quemvis rei amiſſæ poſſeſſorem competit ad illam reſtituendam, aut niſi ad arbitrium judicis reſtituta fuit ad quadruplum *§. 27. J. de Act. L. 9. §. 8. ff. Quod met cauſ.* hæc metu coactis datur contra quoscunque ex negotio coacto agentes ad excludendam illorum intentionem *L. 4. §. pen. ff de dol. mal. & met. except.* Utrumque remedium reſtitutionem in integrum operatur, quâ impetrata, geſta in priſtinum ſtatum reducuntur ex utraque parte. *L. un. C. de Reputat. quæ fiunt in judic. in integr. L. 12. pr. L. 14. § 7. ff. Quod met. cauſ. L. 3. & 4. C. eod.*

Ad reſcindendum negotium ex juſto metu geſtum datur actio vel exceptio quod met. cauſ.

II. Non

Non æquè ad rescindendū negotium ex M.R. gestum

II. Non eodem modo ad rescindenda negotia ex metu reverentiali gesta læsis ex hoc Edicto Prætoris ista actione vel exceptione succurritur, quia metus, in quo hæc remedia sese fundant, debet esse verus, justus qui in constantem virum cadit, & ab alio illatus, non vanus & quem aliquis sibi ipsi causatur, cujus generis metus reverentialis est. Dn. Ferdin. Christ. Harprecht. *Consil. Tubing. 34. n. 911. & Consil. 53. n. 122. seqq.* Brunnem. *Consil. 83. n. 32.* Perez. *ad Cod. de his quæ vi met. caus. n. 7.* Cum tamen hic metus causa sit, quod quis ex eo lædatur, & læsum in tali casu quodammodo protegat innocentia sua, videndum an non alio remedio eidem succurri possit contra lædentem, ad minimum nobili Officio Judicis? Nonnulli ex clausula generali: *Si quæ mihi justa causa videbitur L. 1. in f. ff. Ex quib. caus. maj. in integr.* officio judicis læso succurrendum putant, & utile remedium ex Edicto Prætoris seu ex benigna Edicti interpretatione concedunt, quia etiam in aliis casibus ex Edicto Prætoris utilis actio datur *§. 7. J. de Act. L. 1. pr. L. 22. ff. de Pignor. L. pen. pr. ff. de Inst. act. L. 5. §. pen. ff. de Const. pec.* & quia etiam in metu reverentiali non est liberrima voluntas. Wesenb. *in Paratit. ff. tit. quod m. c. n. 3.* Paul. Buss. *ad L. 3. & 4. ff. d. t. n. 2. & 5.* Hillig. *ad Donell. L. 15. c. 38. lit. m.* Sed his alii contradicunt, quia leges, quæ ad restitutionem in integrum ex capite metus justum & verum metum requirunt, manifestè eluderentur, & ita Edictum Prætoris non rebus sed verbis scriptum esset, cum effectus directi & utilis remedii unus idemque sit, nec referat an nobili officio judicis an ex Edicto Prætoris restitutio fiat. Bachov. *in Annot. ad Wesenb. d. t. n. 3.* Manz. *Tr. de restit. in integr. tit. 4. n. 31. & 34.* Scheffer. *in quæst jur. practic. p. 2. qv. 2. n. 75.* Tulden. *ad C. tit. de his quæ vi*

An tunc utilis competat Prætoria actio aut officio Judicis succurratur? neg.

met.

met. n. 23. Et horum ſententia uti communis, ita & verior eſt, nam non ſequitur in aliis caſibus ex edicto Prætoris competere utile remedium, ergò etiam ad reſcindenda negotia metu reverentiali geſta. Nam in aliis caſibus non apparet diſpar ratio directæ & utilis actionis, in actione vero quod metus cauſa qualitatem metus Prætor deſignavit, quam non habet metus reverentialis, qui item non adeò tollit libertatem voluntatis, uti tollit metus gravis & qui in conſtantem virum cadit. Franciſc. Vivius *Commun. Opin. Lib. 1. verb. contractus n. 3. verſ. contractus metu initus.*

Niſi cum reverentia concurrant minæ, verbera &c.

III. Itaque ob ſolum M. R. ad reſcindenda negotia non utilis actio Prætoria competit, nec læſis officio judicis ſuccurritur. Sed quid ſi ultra reverentiam aliud quid concurrat, quod iſtum metum cauſatur, ut minæ, verbera, gravis læſio, aut ſi ſit fœmina quæ M. R. paſſa, de quibus cauſis actum *cap. 2. §. 6. ſeq.* an tunc aliud dicendnm erit? & quoniam communiter receptum, iſtas cauſas qualificare metum, ut juſtus reputetur, concedimus reſtitutionem in integrum tunc locum habere, & ad eam impetrandam utilem actionem vel exceptionem quod metus cauſa læſis inſervire Dn. Harprecht. *d. Conſil. 34. n. 310.* Vincent. *de Franch. Deciſ. Neapol. 119. n. 5.* Struv. *Ex. 8. th. 13. in f.* Meier. *Coll. Argent. tit. Quod met. cauſ. §. 16. n. 6.* Lauterb. *Coll. theor. pract. d. t. §. 15. in f.*

Et tunc utilis actio quod m c intra quadriennium in quadrupl. datur.

IV. Nec dubitamus tunc hanc utilem actionem qualitatem directæ actionis induere, videlicet quod contra reſtituere nolentem competat in quadruplum *L. 14. §. 1. ff. quod met. cauſ.* & quod ad hoc quadruplum non anno utili, ſed ex nova conſtitutione quadriennio continuo terminetur. *L. ult. C. de Temp. in integr. reſtit.* Gudelin. *de Jure noviſſ. L. 3. c. 14. p. 167.* Sichard. *ad L. 4. C. de his quæ vi met. cauſ.*

cauſ. n. 7. ſeq. Ad ſimplum verò ſeu damni reparationem per triginta annos dabitur perſecutio, quia eousque actiones honorariæ quæ rem perſeqvuntur extenſæ ſunt *L. 35. pr. ff. de O & A.*

Contra imminens damnum ob M. R. utendum proteſtatione.

V. Cæterum re adhuc integra & quando ex M. R. imminet periculum, ut ſi timendus fidejuſſor â debitore offeratur, tutiſſimum erit interpoſita proteſtatione declinare periculum, quam ſine offenſione admittere tenetur debitor, quia ſemper *melius eſt jura ſua intacta conſervare, quam poſt cauſam vulneratam remedium quærere juxta L. ult. C. In quib. cauſ. reſtit. in integr. non eſt neceſſ.* Nos pedem hic figimus, & Lectoris benevolo judicio has meditationes relinquimus. Si quid parum rectè aut parum docte dictum hic fuit, huic ob humanitatis fragilitatem præſidium rogamus, nam nemini ignotum eſſe confidimus, quod *omnium habere memoriam & penitus in nullo peccare Divinitatis magis quam mortalitatis ſit L. 2. §. 14. C. de V. J. E.* DEO verò pro conceſſis viribus devotas nuncupamus gratias.

Concluſio.

FINIS.

sua persona redemptionis pretium exsolvat. *L. 21. pr. ff. quod. met. caus.*

Exempla M. R.

III. Ad qualitatem Metus Reverentialis explicandam
proderit in antecessum aliquot ejus exempla notasse. Liberi
sunt, quibus jus est
legitimam â defunc
sistentem, verum lib
tionem incurrant,
Sic ut consulat Pate
filia aut nondum in
nium, consentit ran
iram commoveat, q
tiali agit. Fac: per
persvasoria adhiber
me ut venderem m
meo sunt adaptatæ, vi
fore, nolo tamen spec
autoritatem ejus, quo
turus, illas itaque ve
de his quæ vi metus

Nullum ille in jure effectum habet.

IV. Jam colla
erat mortis, & rev
litatem, quæ in ju
in virum constanti
eundem ob revere
Colleg. Theor. Pract
itaq; est, Metum R
jure nullum effectu
metu tali gestum,
restitutionis non h
suæ timiditati imputare debet *L. 7. pr. vers. Proinde ff. Quod. met.*

met. caus. L. 8. C. d. t. Perez. *ad Cod. d. t. n. 7.* Cothmann. *Lib. 3. Resp. 14. n. 29.* Gail. *2. O. 93. n. 22.* Barbosa *in Thesaur. locupl. lib. 11. cap. 33. axiom. 7.* Brunn. *ad L. 6. C de his quæ vi me-*
Wissenbach *ad ff. d. t. th. 12.* Zoes. *ad X. d. t. n. 18.*

Nec juratа negotia ex illo rescinduntur.

fuerit, ad illud re-
Hartm. Pistor. *Lib.*
sil. 89. n. 31. seq.

An ex M. R. oriatur imperfecta naturalis obligatio? neg.

contrahentem sal-
que cogi non posse
dici, ipso jure sub-
xilia. Nam obli-
tur, saltem minus
quam implendam
ncidit in probum
entem hominem,
pet. L. 5. §. 15. ff. de
Comment. ad Instit.

Neque in casu ubi aliquid gestum.

specta, non apparet
naturalem obliga-
tiali aliquid gestum
, v. gr. rogat me
dejubeam, fideju-
ex metu reveren-
potui, & in hoc casu
obligationis erit
udor & reverentia,
um. Certum verò
deliberato initam
obligationem, sed
deò efficax est, ut
producat actionem & exactionem *pr. J. de O. & A. L. 3. C. de Fide-*

